ԵՐԵՍՈՒՆԵՕԹԵՐՈՐԴ ՏԱՐԻ

Տարեկան գինը 10 րուբլի. կէս տարվանը 6 րուբլի.
Առանձին համարները ԱՄԷՆ ՏԵՂ 5 ԿՈՊ.
Թիֆլիսում գրվում են խմբագրութեան մէջ.
Մեր հասցէն՝ Тифлисъ, редакція «Мшакъ» Базарная ул. д. Тамамшева № 16.
Կամ Tiflis, Rédaction «Mschak».
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ

ՀԻՄՆԱԴԻՐ ԳՐԻԳՈՐ ԱՐԾՐՈՒՆԻ

Խմբագրութիւնը բաց է առաւօտեան 10—2 (բացի կիրակի և տօն օրերից).
Յայտարարութիւն ընդունվում է ամեն լեզւով
Յայտարարութիւնների համար վճարում են իւրաքանչիւր տողատեղին 10 կոպէկ.
Տելեֆօն № 253.

ՄՇԱԿ
(37-ՐԴ ՏԱՐԻ)
Հասցէն՝ ТИФЛИСЪ, Редакція «МШАКЪ». TIFLIS, Rédaction du journal «MSCHAK».
Կովկասից դուրս գտնվող անձերի և հիմնարկութիւնների յայտարարութիւնները բացառապէս ընդունվում են՝ Մոսկվայում—Центральная Контора Объявленій Торгов. Дома Л. и Э. Метцль и К-о, Мясницкая, д. Сытова, և նրա բաժանմունքներում—Պետերբուրգում՝ Морская, 11, Վարշավայում՝ Маршалковская, 130, Պարիզում՝ 8 Площадь Биржи.

12 ամս. 10 րուբ., 11 ամս. 10 ր., 10 ամս. 9 ր., 9 ամս. 8 ր., 7 և 6 ամս. 6 ր., 5 ամս. 5 ր., 4 ամս. 4 ր., 3 ամս. 3 ր., 2 ամս. 2 ր., 1 ամս. 80 կ. և առաքման ծախք՝ 20 կ.: Ամերիկա տարեկան 6 դոլլար, Եւրոպա 30 ֆրանկ, Պարսկաստան 10 րուբլի, Թիւրքիա 120 ղրուշ: Հասցէն փոխելու համար պէտք է ուղարկել նաև հին հասցէն և 40 կ. նամականիշ:

Կիրակի, մայիսի 24-ին
ԹԻՖԼԻՍԻ ԺՈՂՈՎԱՐԱՆԻ ԱՄԱՌԱՅԻՆ ՆԱԽԿԻՆ ԱՅԳՈՒՄ
Տեղի կունենայ
ՀԵՏԱՔՐՔՐԱԿԱՆ
ԶԲՕՍԱՆՔ = Variété
Յօգուտ Թիֆլիսի Հայ Գիւղատնտեսական եւ Տնայնագործական Ընկերութեան
I
ՎԻՃԱԿԱԽԱՂ-ԱԼԼԵԳՐԻ
Բացօդեայ՝ բեմի վրա.
II
Պ. ԲՈՒՋԻՕՆԻ կը կատարէ տրապէցիայի վրա ժարմնամարզութիւններ:
Պ. ԲՈՒՋԻՕՆԻ կը ներկայացնէ իրան ինչպէս անոսկր մարդ:
ՏԻԿ. ԼՎՕԴԻ—աճպարարուհի:
III
Ասլէտ և ըմբիշ պ. Մ. Ի. ԼԻՏՎԻՆՕՎԸ՝ ծանրակշիռ մարզաքարերով:
Պ. ԼԻՏՎԻՆՕՎԸ ցոյց կը տայ «Կրակէ կամուրջը կամ մազից կախված կեանքը»:
ՍԱՏԱՆԱՅԻ ԴԱՐՊՆՈՑԸ՝ պ. Լիտվինովի կրծքի վրա:
IV
Մանդոլինիստների երաժշտախումբ
V
Երկու երաժշտախումբ
VI
ՀԱՆՐԱՄԱՏՉԵԼԻ ԲՈՒՖԵՏ: Բուֆէտում, էստրադայի վրա պ. ԿՕԽՄԱՆԸ կը կատարէ ՆԵԳՐՆԵՐԻ ՊԱՐԵՐ: Պ. ԼԷՐԻ կարտասանէ զանազան ԿՈՒՊԼԷՏՆԵՐ:
VII
Պտի-շվօ, ծաղիկներ, կօնֆէտտի
VIII
ՊԱՐԵՐ
Կուրինսկի գնդի զինւորական երաժշտախումբը.
Զբօսանքի սկիզբն է ցերեկվայ ժամը 4-ին:
Տոմսակների գներն են { Մեծերի համար 25 կոպ.: Երեխաների և աշակերտ. համար 15 կոպ.:
(Կ. Հ. Շ.) (տռ.) 449. 4—2

ԲԺԻՇԿ
Ա. ՄԽԻԹԱՐԵԱՆ
մեկնեց Կովկասի հանքային Ջրերը:
Հասցէն՝ Կիսլովոդսկ, հիւրանոց «Րօսսիա»:
(Ա. Օ.) (տռ.) 464. 3—2

ՎՐԱՍՏԱՆԻ և ԻՄԵՐԵԹԻ

ԹԵՄԱԿԱՆ ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴԸ որոշել է առաջիկայ տարվայ համար կազմել Թեմի ծխական դպրոցներում պաշտօնավարող ուսուցիչների և վարժուհիների ցանկը. յայտնում ենք Թիֆլիսի Թեմի բոլոր ծխական դպրոցներում ծառայող ուսուցիչներին և վարժուհիներին, որ եթէ կամենում են առաջիկայ 1909—1910 Թ. պաշտօն ունենալ Թեմի ծխական դպրոցներում, պէտք է մինչև յունիս ամսի 5-ը խորհրդիս ուղարկեն (Առաջնորդարանի հասցեով) իրանց ուսման վկայականները կամ վկայականների վաւերացրած պատճէնները:

Դպրոց. խորհրդի նախագահի տեղ՝
Եփրեմ վարդապետ
Անդամ-քարտուղար խորհրդի՝
Իսահակ Յարութիւնեան
(տռ.) (Կ. Հ.) 436. 3—3

ՌՈՒՍԱԿԱՆ ՀՈՎԱՆԱՒՈՐՈՒԹԻՒՆ

Իզմիրլեան Կաթողիկոսի խօսակցութիւնը ռուս թղթակիցների հետ շարունակում է առանձին հետաքրքրութեան առարկայ լինել քաղաքական որոշ շրջաններում:

Այդ խօսակցութեան այն մասը, որ շօշափում է Ռուսաստանի հովանաւորութեան խնդիրը Թիւրքահայերի վրա, առիթ է տալիս զանազան կարծիքների և մեկնաբանութիւնների:

Եւրոպական պարբերական մամուլի մէջ էլ երևացին յօդուածներ և նկատողութիւններ՝ վերաբերեալ այդ խօսակցութեան:

Գերմանական քաղաքական մամուլը վշտացած է Իզմիրլեանի այդ յայտարարութիւնից, որովհետև գերմանական արտաքին քաղաքականութիւնը ունի Մերձաւոր Արևելքում իր սեփական հաշիւները, որոնց մէջ չէ մտնում ռուսական հովանաւորութեան իրագործումը:

Մենք մանրամասն տեղեկութիւն չունենք Իզմիրլեանի խօսակցութեան մասին և կը շօշափենք այդ խօսակցութեան առիթով յարուցված ընդհանուր հարցը միայն:

Նոր չէ ռուսական հովանաւորութեան խնդիրը Թիւրքահայերի վերաբերութեամբ, բայց մենք մեր մերձաւոր պատմութեան էջերից կը վերցնենք միայն պաշտօնական այն բանաձևը, որ մտաւ Սան-Ստեֆանօյի դաշնագրի 16-րդ յօդուածի մէջ:

Այդ դաշնագիրը, որ կազմվեց երեսուն երկու տարի սրանից առաջ ռուս-թիւրքական պատերազմի վախճանին, իրապէս ծրագրել էր ռուսական հովանաւորութեան հաստատութիւնը Թիւրքահայաստանում: Բայց Բեռլինում գումարված միջազգային վեհաժողովը փոխեց այդ դաշնագիրը և նրա տեղ տուեց բեռլինեան դաշնագիրը:

Սան-Ստեֆանօյի դաշնագրի 16-րդ յօդուածը ասում էր, որ ռուսական զօրքերը կը մնան հայերով բնակեցված տեղերում, մինչև որ նրանց համար իրագործված կը լինեն բարեկարգութիւններ:

Դա դրական առաջարկ և ծրագիր էր: Այդ յօդուածով խիստ սահմանվում էր մի վերահսկու ոյժ, որ պէտք է դրդէր Թիւրքիային մտցնել բարեկարգութիւններ և որը պահպանում էր տեղական ազգաբնակութիւնը կամայականութեան և հալածանքների արտայայտութիւններից:

Եւ եթէ իրագործված լինէր Սան-Ստեֆանօյի դաշնագրի այդ յօդուածը, մենք այժմ կանգնած կը լինէինք բոլորովին ուրիշ երևոյթների առաջ: Այս երեսուն երկու տարվայ ընթացքում երկիրը շէնացած կը լինէր, ժողովուրդը բազմացած և կուլտուրական բարգաւաճման խնդիրներով զբաղված:

Երեսուն տարվայ ընթացքում Թիւրքահայաստանը ապրում էր իբրև մի պատերազմական դաշտ և հսկայական բանտ: Անթիւ զոհերից յետոյ հարիւր հազար հայեր հեռացան և տարագրվեցին հայրենիքից, քայքայելով տուն, օջախ, տնտեսութիւն և կանգնեցնելով ժողովրդի աճումը ու բազմանալը: Իսկ եթէ տեղի ունեցած չը լինէին սոսկալի ջարդերը, դժոխային արհաւիրքները և կործանաբեր արտագաղթերը, մենք այժմ կունենայինք հայութեան մի այնպիսի առատ կուլտուրական զօրութիւն, որ խաղաղ և ամեն իրաւունքով կարող կը լինէր կատարել էական քաղաքակրթական դեր թէ իր հայկական տարրի, թէ դրացի ազգաբնակութիւնների և թէ ամբողջ երկրի համար:

Սան-Ստեֆանօյի դաշնագրի իրագործութիւնը մի բարիք կը լինէր, որը սակայն խլվեց հայութիւնից եւրոպական վեհաժողովի առեւանի քաղաքագիտական խորամանկութիւնից պատճառով:

Սան-Ստեֆանօյի դաշնագրի անաջողութիւնը ցոյց է տալիս, որ բաւական չէ զգալ ռուսական հովանաւորութեան խնդիրը, այլ անհրաժեշտ է, որ լինեն պայմաններ այդպիսի մի հովանաւորութիւն դրականապէս իրագործելու համար: Ռուսաստանը ցանկանում էր հովանաւորութիւն հաստատել Թիւրքահայերի համար, նրա զօրքերը իրապէս գտնվում էին Թիւրքահայաստանի մէջ և կազմում էին ղեկավարող ու վերահսկու մի ոյժ երկրի մէջ և անշուշտ շատ հեշտ էր կարճ միջոցում իրագործել բարեկարգութիւնների ծրագիրը: Եւ սակայն միացեալ Եւրոպան խանգարեց և ոտի տակ տուեց բոլոր բարի դիտաւորութիւնները:

Աւելի քան երեսուն տարի է, որ Եւրոպան ոչնչացրել է Սան-Ստեֆանօյի դաշնագրի 16-րդ յօդուածը և ինչ է տուել նրա փոխարէն: Միայն ջարդեր, աւերումներ և ճիւաղային դիւանոյր մղձաւանջի սարսափներ:

Իսկ սահմանադրական Թիւրքիայի օրերով կազմակերպված ջարդերը Ադանայում և ամեն տեղից լսվող սպառնալիքները նոր կոտորածների հնարաւորութեան մասին Փոքր Ասիայի միւս մասերում՝ այնպիսի մի վերջնական վհատութիւն ներշնչեցին հայութեան, որ նա այլ ևս չը գիտէ, թէ ինչ բարիք նա կարող է սպասել այն պետութիւնից, որտեղ այնքան դեռ ուժեղ է հին Թիւրքիայի մղձաւանջը և այնքան ժառայ է ազնիւ քաղաքացիական ոգին:

Ռուսական հովանաւորութիւնը մի դրական ելք կը լինէր տանջված հայութեան համար: Բայց արդեօք այն Եւրոպան, որ ոչնչացրեց Սան-Ստեֆանօյի դաշնագրի 16-րդ յօդուածը, նորից խոչընդոտ չի հանդիսանայ Ռուսաստանի դրական քայլերի համար:

Ահա այդտեղ է խնդրի ծանրութեան կենտրոնը:

Եւրոպան դեռ տրամադրութիւն չէ ցոյց տալիս մարդասէր գործ կատարելու Թիւրքահայերի վերաբերութեամբ և ուրիշներին էլ արգելք է դառնում:

Ա. Քալանթար

ՎԵՐՋԻՆ ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

—

Բագու, 19 մայիսի

Բիբի-Հէյբաթի նաւթահանքերում անյայտ պատճառներից հրդեհ ծագեց. այրվում են Միրզօյեվի երկու նաւթահորերը և Փիթօյեվի երկու վիշկաները. վնասները մեծ են: (Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 19 մայիսի

«Թայմսին» հեռագրում են Պեշավէրից. «Աւղանացիների բազմամարդ զօրամասը յարձակվեց տեղացիների վրա, որ ուղղում էր ռուզման առուները բրիտանական մասում, հէրամ գետի մօտերքը: Աւղանացիների և առուները պաշտպանող պահակախմբի միջև տեղի ունեցաւ ուժեղ հրացանաձգութիւն»: (Հ. Գ.)

—

Պարիզ, 19 մայիսի

Քաղաքի շրջակայքում կտրված են շատ հեռագրաթելեր և հեռախօսի թելեր: Ներքին գործերի մինիստրութեան մէջ ապացոյցներ կան, որ այդ գործը կատարել են Պարիզի անիշխանականները: Ձեռք են առնված արտակարգ միջոցներ: (Հ. Գ.)

—

Սալօնիկ, 19 մայիսի

Մայիսի 15-ին, երբ զօրքերն անցնում էին Դիակովի փողոցներով, ալբանական տներից սկսեցին կրակել: Զօրքերը պատասխանեցին: Սկսվեց երկարատև հրացանաձգութիւն: Տեղի ունեցան շատ ձերբակալութիւններ: Այնտեղ գտնվող Ջէվադ փաշան հրամայեց ալբանացիներին կամաւոր կերպով զէնքերը յանձնել: Ալբանացիները հրաժարվեցին: Հաւանական է, որ սկսվեն մի շարք բաղխումներ:

Պրիզրէնի միւթէսարըֆը զօրամասով շրջագայում է վիճակը, խլելով ժողովրդից զէնքերը և ժողովելով տուրքերը: (Հ. Գ.)

ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻ ՇՈՒՐՋԸ

—

Կ. Պօլիս, 19 մայիսի

Պարսից դեսպանը երէկ յամառօրէն խնդրեց Բ. Դրան պատասխան տալ վերջին պարսկական նօտային, որով պահանջվում է հեռացնել թիւրքաց զօրքերը և թիւրքաց քիւրդերին Պարսկաստանում նրանց գրաւած մի քանի տեղերից: (Հ. Գ.)

—

Թէհրան, 19 մայիսի

Ատրպատականի գեներալ-նահանգապետ նշանակվեց Ալա-ուդ-Դօվլէն:

Նասիր-ուլ-Մուլքին առաջարկվեց ստանձնել մինիստր-նախագահի և ֆինանսների մինիստրի պաշտօնները:

(Հ. Գ.)

—

Լօնդօն, 19 մայիսի

Րէյտէրի գործակալութեանը հաղորդում են Թէհրանից. «Նացիօնալիստական կօմիտէտը յայտնեց Սաադ-ուդ-Դօվլէին, որ ինքը փակվում է, որովհետև կառավարութիւնը կամ չէ ցանկանում կամ թէ ընդունակ չէ աջակցելու նրան սահմանադրական ռէժիմ մտցնելու գործում»: (Հ. Գ.)

—

Թաւրիզ, 19 մայիսի

Թիւրքաց հիւպատոսը պաշտօնապէս հաղորդեց տեղական իշխանութիւններին, որ Սաթթար-խանը և Բաղըր-խանը իրանց զինված ֆէդայիներով գտնվում են անձնական և սատացուածքային տեսակէտից թիւրքաց կառավարութեան պաշտպանութեան և հովանաւորութեան ներքոյ: (Հ. Գ.)

ՆԵՐՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՏԵՂԵԿՈՒԹԻՒՆՆԵՐ ԳԱՒԱՌԻՑ

—

Վաղարշապատ, 17 մայիսի

Ամսիս 17-ին, առաւօտեան ժամը 10-ին, գործակալ Սարգիս քահ. Ասլանեանը Վաղարշապատի ս. Աստուածածին եկեղեցու ծխականներին ժողովի էր հրաւիրել 1) լսելու 1906/7 և 1907/8 ուսումն. թ. թ. դպրոցների հաշիւների զեկուցումը, 2) հոգալու դպրոցների տնտեսական վիճակը և 3) ընտրելու երկու հոգաբարձու:

Թէև թւով քիչ էին ժողովականները (60 հոգի), բայց որովհետև բ. և վերջին ժողովն էր, ուստի և ժողովը վաւերական համարվեց: Նախագահ ընտրվեց՝ Յ. Աւետիսեանը, իսկ քարտուղար՝ Շ. Թարխանեանը:

Ժողովականների որոշումով նախ հոգաբարձութեան երկու անդամի ընտրութիւնը առաջ դրվեց, ենթադրելով որ ընտրութիւնից յետոյ շատերը կը հեռանան, իսկ հոգաբարձական լրիւ կազմ չը լինելու պատճառով դպրոցական գործը կաղում է. գաղտնի քուէարկութեամբ ընտրվեցին՝ Յ. Մուշեղեանը 58 ձայնով, Սարգիս քահ. Ասլանեանը՝ 53 ձ. և անձնափոխանորդ՝ Կ. Ճուղուրեանը 46 ձ.: Այնուհետև ժողովը զբաղվեց դպրոցների տնտեսական վիճակը բարելաւելու խնդրով: Տեղական եկեղեցին ունի 6000 ր. ընտանիք, որ դրված է ի պահ Երևանի պետական բանկում, տալով $3\frac{1}{2}$% օգուտ, այն ինչ պահելու վարձ եկեղեցին վճարում է տարեկան 40 ր.: Ժողովականները որոշեցին այդ ընտանիքը ծախել ամենաբարձր գնով, այն է 86 ր., և գոյացած դրամը գնել տեղական բանկում, որ բերելու է 8%, որով թէ դպրոցները կօգտվեն աւելի % ստանալով և թէ հասարակութիւնը կօգտվի ընտանիքի վճարած գումարով: Այդ գումարը յատկացված է դպրոցի շինութեան և մնալու է անձեռնմխելի մինչև շինութեան սկսվիլը:

Հոգաբարձութիւնը մի շարք աղբիւրներ է գտել, որոնցով դպրոցների բիւջէն կարելի է աւելացնել. օր. որոշ տուրք պահանջել ոչ-տեղացի այգետէրերից, որոնք օգտվում են Վաղարշապատի ջրից, ջրաղացատէրերից, ալիւրի և գինու պահեստ ունեցողներից, 1-ին և 2-րդ կարգի վաճառականներից, դեղատնից, ծառայողներից և այլն. բայց որովհետև այս հարցերը պարզ չէին և ժողովականները դժուարանում էին որևէ վճիռ կայացնել, նամանաւանդ որ ասողներ կային, թէ պետական օրէնքը այդ հարցերի իրագործելուն չէ նպաստում, ուստի մի յանձնաժողով ընտրվեց, որը պարտաւորվեց մշակել այդ հարցերը և հետևեալ ժողովին, որ կայանալու է հաշիւների զեկուցման առիթով, դնել ժողովականների առաջ:

Գէորգեան ճեմարանի ուսուցիչները, բացի Ս. Կանայեանից, բոլորն էլ գրաւոր հրաժարական են ներկայացրել տեղապահին. վերջինս վերադարձնելով հրաժարականները պատուիրել է, որ քննութիւնները շարունակեն:

Ուսուցչական կազմի հրաժարվելու պատճառը հետևեալն է. տեսուչ Բերբերեանի և բ. լսարանի սաների մէջ ինչ-որ անհամութիւն է տեղի ունեցել. սաները դիմել են տեղակալին, որը քննիչ է կարգում դէպքը քննելու համար, սակայն քննութիւնը տեղի չէ ունենում շուտով, իսկ մինչ այդ մանկավարժական ժողովը պահանջում է բողոքող սաներից քննութիւն տալ. սրանք հրաժարվում են քննութիւն տալուց, առարկելով որ մինչև որ իրանց և տեսչի դատը չը վերջանայ, քննութիւն չեն տայ: Ապա մանկավարժական ժողովը որոշում է 18 սաների դուրս անել ճեմարանից. սրանք դիմում են տեղապահին, որը պատուիրում է մանկավարժական ժողովին՝ յանդիմանութիւն կարդալ սաներին, ընդունել ճեմարան և քննութիւն պահանջել. սակայն ժողովը այդ պատուէրը չէ կատարում, ասելով՝ որոշված է որ 18 սաները պէտք է ներողութիւն խնդրեն ժողովից, ապա ընդունվեն ճեմարան. բացի դրանից ասում են, որ տեղապահը, ըստ ճեմարանի կանոնադրութեան, իրաւունք չունի խառնվելու ճեմարանի քննութեան գործերում: Այս է ամբողջ իրողութիւնը: Ճանապարհորդ

—

Ախալցխա, 19 մայիսի

Ամսիս 15-ի լոյս 16-ի գիշերը խուզարկված ուսուցիչ Խաչատուր Տէր-Ենօքեանի՝ ոստիկանութեան գրաւած բոլոր գրքերը և թղթերը երէկ, ամսիս 18-ին, գաւառական վարչութեան մէջ 7 ժամից աւելի տևող մանրազնին քննութիւնից յետոյ՝ վերադարձրին տիրոջը: Տէր-Ենօքեանն ազատ է:

Մուրադ Ասպետ

—

Սուրբ-Խաչ, 15 մայիսի

Ամսիս 13-ի գիշերը քաղաքումս խուզարկութիւններ տեղի ունեցան:

Խուզարկել են Ներսէս քահ. Ղալաբէկեանցի, Աբրահամ Ղալաբէկեանցի և Գրիգոր Այվազեանցի տները: Խուզարկել են վերջինիս խանութը և տարել են մի ատրճանակ:

Միւսների մօտ կասկածելի և հակաօրինական ոչինչ չէ գտնված:

Ձերբակալվածներ չը կան:

Մատական

—

Բագու, 17 մայիսի

Այսօր հանդիսաւոր կերպով օծեցին Բագուի հայ-բողոքականների նորակառոյց ժողովարանի շէնքը: Ներկայ էր բաւական ժողովուրդ՝ Բագուի բողոքական համայնքը և մի շարք լուսաւորչական հայեր: Ժողովարանը կառուցված է Տելեֆոննայա փող. վրա՝ գերմանական եկեղեցուն կից: Շէնքի ծախքը՝ 10,000 րուբլին կատակ է եղել հանգուցեալ Աւագ Անտօնեանը, որը աչքի ընկնող հարուստ էր, և բնիկ շամախեցի:

Օծման հանդէսին ներկայ էին նաև բաւական թւով գերմանացիներ և գերմանական պաստորը, որը աւետարանից բնաբան ընտրելով բացատրեց ժողովարանի նշանա-

կութիւնը և ի դիմաց շվեդական հոգաբարձութեան շնորհաւորեց։

Վերջին օրերս եղանակները հով են։

Ս. Գարագաշ

Ղայաբաշի (Նուխու գաւ.), 17 մայ.

Մայիսի 12-ին Արէշի գաւառապետը մի օֆիցերի և 3 պրիստաւների հետ՝ 15 սարաժնիկներով՝ եկան գիւղս. միւս օրը 14 ականաւոր տներ խուզարկեցին, ի թիւս որոց և Եփրեմ քահ. Տէր-Ստեփաննոսեանցի տունը, բայց ոչ մի կասկածելի բան չը գտնվեց։

Մեզ անյայտ պատճառով ձերբակալվեցին նոյն օրը Յովհաննէս և Յակոբ Շահպազեանցները ու անմիջապէս Նահանգական բանտը տարվեցին։

Եփ. ք. Տէր-Ստեփաննոսեան

ՆԱՄԱԿ ՄՈՍԿՎԱՅԻՑ

Մոսկվա, 10 մայիսի

Այսօր, Գասպարեան անկելանոցի դահլիճում, կայացաւ հայ ծխականների ընդհ. ժողով, որին, բացի եկեղեց. խորհրդի անդամներից, ներկայ էին 26 ծխական և 10 ուսանող։ Վերջինները, ինչպէս միշտ, զուրկ էին ձայնատւութեան իրաւունքից։

Եկեղեց. խորհրդի Նախագահ Գասպարեան ժողովը բաց յայտարարեց և առաջարկեց ներկայ ժողովի համար Նախագահ ընտրել։

Գաղտնի քուէարկութեամբ Նախագահ ընտրվեց Մ. Բարխուդարեան։

Ապա ժողովի Նախագահը յայտնեց, որ ներկայ ընդհ. ժողովի զբաղմունքի առարկան է լինելու եկ. խորհրդի կազմից վիճակով դուրս եկող երկու անդամի—Մ. Միրզայեան և Բ. Աւետիսեան—փոխարէն նորեր ընտրելը։

Պ. Գասպարեան կարդաց խորհրդի մնացած 4 անդամի գրաւոր հրաժարականը։ Այդտեղ ասված է, որ գաղութը միանգամայն անտարբեր գտնվելով դէպի տեղական եկեղեցական-հասարակական գործերը, դէպի խորհրդի անդամները, վերջիններս միամեայ պաշտօնավարութիւնից յետոյ եկել են այն եզրակացութեան, որ իրանք, ներկայ աննորմալ դրութեան մէջ, անկարող են մնալ իրանց պաշտօնի մէջ, ուստի խնդրում են իրանց փոխարէն ևս նոր անդամներ ընտրել։

Բժ. Շահ-Նազարեան բողոքում է 4 անդամի հրաժարականի դէմ, ասելով որ այդ հրաժարականը, ըստ հրահանգի, պէտք է ուղղվի Թեմ. առաջնորդին, որից և կախված է հրաժարականի այս կամ այն ընթացք ստանալը։

Կուսիկեան առարկելով Շահ-Նազարեանին ասում է, որ մեր հասարակական գործի շահը պահանջում է ընդունել այդ հրաժարականն և անմիջապէս ձեռք զարկել նոր ընտրութիւնների։ Նա գտնում է, որ չը պէտք է առաջնորդվել օրէնքի մեռած տառով, այլ հանրական շահի տեսակէտով։

Խօսեցին նաև ուրիշները, որոնք գտան, որ ներկայ ժողովը ձեռնհաս չէ բացի 2 հոգուց՝ ուրիշ անդամի ևս ընտրելու։

Ի վերջոյ պարզվեց, որ հրաժարվող անդամները յայտնում էին ի գիտութիւն հասարակութեան։

Ապա ծխականներից շատերը խօսք խնդրեցին 1908 թ. խորհրդի տպագրած հաշւետւութեան մասին իրանց կարծիքը յայտնելու։

Նախ բժ. Շահ-Նազարեան կանգ առաւ մի քանի աչք ծակող ծախքերի վրա։ Այսպէս՝ անցեալ տարի, երբ տօնվում էր խորհրդի 25-ամեայ յօբելեանը, հրաւիրվեց նաև Թեմ. առաջնորդը։ Նրան պահել են 21 օր՝ ծախսելով 1063 ր. 21 կ., օրական 50 ր. աւելի։ Թէ բժիշկը և թէ մնացեալ խօսողները այդպիսի մի խոշոր գումար ծախսելը համարում էին շռայլութիւն և անթոյլատրելի խորհրդի կողմից, մանաւանդ որ Մոսկվայի եկեղեցիները եկամուտի մեծ աղբիւրներ չունեն։ Պահանջում են բացատրութիւն։ Խորհրդի անդամները տալիս են մէկը միւսին հակասող բացատրութիւններ։ Նրանք ասացին, որ «եպիսկոպոսն ինքն է եղել. հրաւիրել ենք. չէինք կարող ասել, եպիսկոպոս, վեր կաց գնա. այլ կերպ չէինք կարող պատւել մեր եպիսկոպոսին» ևայլն։

Վերջապէս պարզվեց, որ եպիսկոպոսին հրաւիրել են։

Բայց ծխականները ուղղակի պահանջեցին ներկայացնել մանրամասն հաշիւ նրա ճաշի, բնակարանի, կառքի և այլ ծախքերի մասին։

Բանից երևաց, որ «Славянскій Базаръ» առաջնակարգ հիւրանոցի համարին վճարել են 15 ր. օրական, կառքի համարեա թէ նոյնչափ ևայլն։

Կրկին խօսում են ծխականներից, որոնց թւում նաև Պ. Աբէլեան։ Նա ասում է, որ «այն ժամանակ, երբ Ադանայում հայկական ջարդեր են, դուք եկեղեցական փողերը կողոպտում էք, որպէսզի եպիսկոպոսին որքան կարելի է շուքով պատւէք» և այլն։

Աբէլեանի խօսքերը ընդհատվում են խորհրդի անդամների կողմից, որից յետոյ բարձրանում է աղմուկ։

Պ. Գասպարեան, խօսելով այդ առիթով, ասում է, որ «ինքը լրբաբար չի պատասխանի պ. Աբէլեանին», և միաժամանակ վերաւորում վերջինիս։

Ժողովականների պահանջով թէ Աբէլեան և թէ Գասպարեան յետ վերցրին իրանց «կողոպտում» և «լրբաբար» խօսքերը։

Վերջապէս, կրքերի բորբոքումը քիչ հանդստանալուց յետոյ, կրկին խօսվում է այդ ծախքի մասին։ Խորհրդի անդամները տալիս են նոր տեսակի բացատրութիւններ։

Բանից երևում է, որ առաջնորդը գնացել է Պետերբուրգ, որտեղից վերադառնալով Մոսկվա՝ այստեղ 3—4 օր կրկին մնացել է, որ նոյնպէս ծախք է պահանջել, և վերջապէս եպիսկոպոսը մնացել է Մոսկվայում 21 օր այն պատճառով, որպէսզի սկիզբ դնի ապագայ տան կառուցման հանգամանկութեան գործին և այլն։

Մեր հաւաքած տեղեկութիւններից երևում է, որ նախ՝ առաջնորդին հրաւիրել է եկեղ. խորհուրդը, երկրորդ՝ նրան զոռով պահել են 21 օր, երրորդ՝ երբ սրբազանին բերել են հիւրանոց, նա ասել է. «Ինչի՞ է պէտք այս շքեղ բնակարանը, ինչ կարիք կար այստեղ բերելու. աւելի լաւ է դատարկել տալ մեծ սենեակը և թողնէք միայն փոքրը ինձ համար» և այլն. չորրորդ՝ որ առաջնորդը ստորագրութեամբ 2600 ր. է հաւաքել միայն, և վերջապէս առաջնորդը Պետերբուրգ գնալիս գնել է միայն նրա տոմսակը, իսկ վերադառնալիս նա մի գիշեր է մնացել Մոսկվայում և ոչ թէ 3—4 օր։

Շահ-Նազարեանի արած մի ուրիշ նկատողութիւնը վերաբերվում է զանազան անձանց տրված նպաստին, որ հաշւի մէջ միայն գումարն (1448 ր. 50 կոպ.) է յիշված։ Նա ասաց, որ պէտք է հաշւի մէջ յիշել, թէ որքան է տրված ուսանողներին և որքան զանազան բաղդախնդիր-ճանապարհորդներին։

Ռոստոմեան խօսում է հոգևորականութեան ռոճկի կրճատման մասին։ Բայց նախագահը լռեցնել է տալիս, ասելով որ դա ներկայ ժողովի քննութեան առարկայ չէ կարող դառնալ։

Խօսում են նաև ուրիշները հաշւետւութեան այլ թերութիւնների մասին։

Մի բան, որ ծիծաղելի էր հասարակութեան համար, այդ այն է, որ քննվում էր Ներսէս եպիսկոպոսի հաստատած հաշիւը, ըստ իս, խորհրդի կազմած հաշիւը նախ պէտք է քննվէր ծխականների ընդհ. ժողովում և ապա ներկայացվէր ի հաստատութիւն։

Երկու անդամի ընտրութիւնը յետաձգվեց միւս ժողովին։ Nota-Bene

ՀՈԳԱԲԱՐՁԱԿԱՆ ԸՆՏՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Վրաստանի և Իմերէթի թեմի առաջնորդը մայիսի 3-ին շրջաբերական կարգադրութիւն է արել փութով կատարելու նոր հոգաբարձական ընտրութիւններ այն դպրոցների համար, որոնց հոգաբարձութեան գործունէութեան ժամանակամիջոցը լրանում է այս ճեմարանական տարվայ վերջին կամ առաջիկայ տարվայ սկիզբներին։ Պատճառը միանգամայն հասկանալի և տրամաբանական է։

Ի նկատի ունենալով այն ցաւալի վիճակը, որին ենթարկված են մեր դպրոցները և որի մասին այնքան մաղձ, կիրքով ու շեշտով գրվել ու գրվում են մեր բոլոր գոյնի թերթերում, պէտք է որ ժողովուրդը սթափվի և աչալրջութեամբ վերաբերվի դէպի նոր ընտրութիւնները։ Պէտք է այլ ևս խիղճ ու քիչ շատ մարդկային բարեմասնութիւն ունենան ու գործ դնեն մեր նոբելուկ գործիչները։ Պէտք է որ սրանք ձեռք վերցնեն թայֆայական դաղափարի ու դիմակաւորված գործելակերպից։ Պէտք է ժողովուրդը վերջապէս մտածի իր որդոց դաստիարակութեան գործը կարող, ազնիւ և փորձառու ղեկավարների յանձնելու։

Վերջին 3—4 տարին տեսանք եկեղեցին հայհոյողներին՝ բազմած եկեղեցական ժողովներում, տեսանք կրօնը փտած-հոտած անուանողներին՝ եկեղեցական դպրոցներում հոգաբարձու ընտրված և նոյն իսկ եկեղեցական դպրոցներում կրօնի դասեր տուողի պաշտօն ստանձնած։ Տեսանք դպրոցական կրթական խնդրի մասին ոչ մի հասկացողութիւն, ոչ մի գիտական պաշար, ոչ մի արժանիք չը ներկայացնող ու չունեցող ապիկարներին դպրոցական հոգաբարձուներ ընտրված ու հաստատված։ Այո, պէտք է խոստովանենք, որ թէ հոգաբարձական, թէ ուսուցչական, թէ փոխանորդական և թէ երէցփոխական միակ ցենզը որոշ խմբակցութեան պատկանելն էր միայն ու միայն։ Այո, պէտք է խոստովանենք, որ այդ՝ ժողովրդի անունից, ժողովրդական ընտրական անունից խօսողները հոգաբարձու դառնալով ոչ հոգ տարան ժամանակին նախահաշիւներ կազմել ու հաստատել տալու և նրանցով ճշգօրէն առաջնորդվելու մասին, ոչ ժամանակին տարեկան հաշիւներ տալու, ոչ իրանց ընտրող ծխի ուղղութիւնը, պահանջը ու հոգին ուսումնասիրելու մասին և էլ ոչ իրանց յանձնված հաստատութիւնների անտեսական վիճակը հաստատուն հիմքերի վրա դնելու մասին։

Արդէն այն պարզ հանգամանքը, որ մարդիկ առանց կշռելու իրանց մտաւոր պաշարը, առանց դպրոցական գործի մասին որևէ հասկացողութիւն կամ պատրաստութիւն ունենալու՝ յանդգնում էին քաղաքների մէջ բացարձակ արժանաւորներին սևացնել տալով դպրոցների ղեկավարներ, հոգաբարձուներ լինել, բաւական է ապացուցելու նրանց անխղճութիւնը, նրանց բարոյական արժէքը, նրանց հասկացողութիւնը պաշտօնի, պատւի և իրանց անձի մասին. բաւական է պատկերացնելու և նրանց ընտրվելու համար գաղտագողի տեսած ու ձեռք առած միջոցների տեսակները...

Բաւական է։

Սրանով մի կողմից կոչումն ենք անում անարժանապէս ընտրված և իրօք դպրոցական գործում տգէտ, համբակ և «փինաչի» հանդիսացած հոգաբարձուներին և խնդրում ենք խնայել եթէ ոչ կրթական բուրաստանը, գոնէ իրանց մարդկային արժանապատւութիւնը։ Թող իմանան որ նրանից էլ անբարոյական բան չը կայ, երբ մարդ գլուխ է կանգնում մի գործի, որից ոչինչ հասկացողութիւն չունի, որի համար ոչինչ պատրաստութիւն չունի։

Միւս կողմից կոչումն ենք անում նոյն մեր ժողովրդին։ Վերջապէս թող հետաքրքրվի իր որդոց կրթական գործով. կրթական՝ որից ընձիւղելու է իր ապագայ հասարակական կեանքը։ Թող նա գիտակցական վերաբերմունքով մօտենայ նոր հոգաբարձուների ընտրութեանը։ Թող գիտենայ քուէ տալ դպրոցական գիտութիւն, հմտութիւն ունեցող, վերջապէս բարձրագոյն, գէթ միջնակարգ, դպրոց աւարտած անձերի, որ ոչ միայն խաղալիք դառնան հոգաբարձուները ուսուցիչների ձեռքին, այլ նրանց վրա կարող հսկիչ ու ղեկավար հանդիսանան։

Երրորդ կողմից կոչումն ենք անում մեր երկ-երեսանի գործիչներին. Թող վերջապէս սրբեն իրանց երեսի շպարները, թող դէն ձգեն դիմակները, ազնիւ լինեն, մարդ լինեն։ Եթէ սրտով, համոզմունքով, էութեամբ եկեղեցին, կրօնը չեն ճանաչում, չեն ընդունում, թող տեղ չը բռնեն մեր եկեղեցական-ծխական ժողովներում, թող պաշտօն չը վերցնեն մեր եկեղեցական-ծխական հաստատութիւններում։

Մի՞թէ կարիք կայ ասելու, որ անբարոյականութիւն է կեղծելը, խղճի ու համոզմունքի հետ սակարկութիւն անելը։ Բայց և աւելի մեծ անբարոյականութիւն է «ժանուկներին» գայթակղեցնելը։ Եւ միթէ կարիք կայ ասելու, որ կեղծաւոր, երկ-երեսանի, սկզբունք ու համոզմունք ծախող գործիչները առանձնապէս և յատկապէս անարժան են հոգաբարձու, երէցփոխ, ուսուցիչ, մի խօսքով դպրոցական գործիչ լինելու։

Բաւական էր եղած-գնացածը։ Սթափվենք։ Առաքինութիւն ունենանք ամեն մէկս մեր տեղը գտնելու, մեր չափը ճանաչելու, մեր ոյժերը կշռելու, մեր ազգային պարտաւորութիւններին մաքուր հոգով, անկեղծ հաւատաւորութեամբ ծառայելու։ Մէտ

ԴՊՐՈՑԱԿԱՆ ՀԱՐՑԸ ՋԻՎԱՆՇԻՐՈՒՄ

Անցեալ ամսի վերջերը Ջիվանշիրի գաւառապետ իշխան Ջանդիերին, իբ. ստացած շրջաբերականի համաձայն, Ջիվանշիրում ուսումնարանների ցանց ստեղծելու համար ժողով գումարեց։ Շրջաբերականում ասված էր, որ ժողովին պիտի նախագահէր ինքը գաւառապետը, իսկ անդամները պէտք է լինեն հաշտարար միջնորդները, հարկային տեսուչը, պետ. հողերի վերակացուն, անասնաբոյժերը և գաւառի աչքի ընկնող ուսուցիչները, ուստի յիշեալ պաշտօնեաներից հրաւիրված էին չորս ուսուցիչներ՝ Թալիշի երկդասեան ուսումնարանի աւագ ուսուցիչ Բ. Զաքարեանը, Բարդու երկդասեան ուսումնարանի աւագ-ուսուցիչ՝ Ի. Բէգեան, Մարդակերտի միդասեան ուսումնարանի ուսուցիչ Յ. Մելիք-Առստամեանցը ու Հասան-Րիզի միդասեան դպրոցի ուսուցիչ Բ. Տէր-Գրիգորեանը, որոնցից Բարդու ուսումնարանի աւագ-ուսուցիչ Ի. Բէգեան բացակայում էր։

Ժողովը երկար թեր ու դէմ կարծիքներ յայտնելուց յետոյ որոշեց. Մարդակերտում, ինչպէս հայկական գիւղօրայքի կենտրոնում, բանալ երեքդասեան դպրոց, ինչպէս քաղաքային երեքդասեան դպրոց, որին կից պէտք է լինի արհեստագիտական բաժանմունք (փայտի և երկաթի)։ Մարդակերտին մօտ գտնվող Կուսապատի երկդասեան պետական դպրոցը դարձնել միդասեան և նրա փոխարէն մի երկդասեան ուսումնարան բանալ Մեծ-Շէնում։ Առաջաձորի (Դովշանլուի) միդասեանը կրկին դարձնել երկդասեան արհեստագիտական բաժանմունքով (փայտի և երկաթի)։ Հասան-Րիզի միդասեանը դարձնել երկդասեան կաթնատնտեսական և մեղուապահութեան բաժանմունքներով։ Դրանից յետոյ ժողովը, ի նկատի ունենալով որ հայկական շրջանները համեմատաբար թուրքաց շրջանների հետ ուսումնարաններով հարուստ են, իր ուշքը դարձրեց ու խօսակցութեան առարկայ դարձան թուրքաց շրջանները, ուստի որոշվեց մի քանի միդասեան և կդասեան ուսումնարաններ բանալ Ջիվանշիրի սարահարթերում ապրող քիւրդ լեռնաբնակների մէջ և մի քանի այդպիսի ուսումնարաններ էլ բանալ Ջիվանշիրի տափարակում ապրող թուրքերի մէջ, որոնք խիստ զուրկ են ուսումնարանից։ Բոլոր բացվելիք ուսումնարանները պէտք է լինեն արհեստագիտական կամ գիւղատնտեսական բաժանմունքով, տեղական պայմանների համաձայն։ Վճռվեց թուրքական շրջաններում բանալ գիշերօթիկային դպրոցներ, որովհետև թուրք ազգաբնակութիւնը, հայերի նման, միատեղ, իրար մօտիկ չէ ապրում, այլ ինչպէս անասնապահութեամբ պարապվող չուողներ. Նրանց տները ցըրված են իրարից բաւականին հեռու տարածութեան վրա։

Ուսումնարանները պահվելու են հասարակութեան հաշւով, իսկ պետական գանձարանի՝ այդ առարկայի համար նպաստ տալը դեռ հարց է։

Ժողովում կարծիք յայտնվեց ամեն մի ոստիկանական գաւառամասում բանալ մի երեքդասեան դպրոց, ինչպէս քաղաքային դպրոց։ Բացի այդ, ժողովը ի նկատի ունեցաւ և հայոց եկեղեցական ծխական դպրոցները. որտեղ կայ այդպիսի ուսումնարան, այնտեղ պետական ուսումնարան բանալը աւելորդ համարեցին։ Ժողովի անդամներից ոմանք կարծիք յայտնեցին, որ միդասեան դպրոցը անօգուտ է հասարակութեան համար. նրանում մինիմալ սովորածը շուտ մոռացվում է։ Ժողովը քննութեան առարկայ դարձրեց միայն շրջաբերականի առաջարկութիւնները կամ բովանդակութիւնը ի նկատի ունենալով։ Ուշադրութեան առարկայ չը դարձվեց Ջիվանշիրում գոյութիւն ունեցող տասնեակ պետական ուսումնարանների վատթար վիճակը բարւօքելու հարցը, որոնք ծանրաբեռնված են ծանր պարտքերով։ Ամեն մի գիւղական հասարակութիւն, որ ունի պետական դպրոց, համախօսականով պարտաւորված է այդ ուսումնարանի գոյութիւնը պահպանելու համար տարեկան 600—700 րուբլի տալ պետական գանձարանին։ Արդէն 5—7 տարի է, ինչ որ գիւղական համայնքները չեն տուել գանձարանին իրանց ինքնայօժար խոստացած յիշեալ ուսումնարանական տուրքը, ուստի ամեն մի այդպիսի հասարակութիւնից կառավարութիւնը ներկայումս 3000—5000 րուբլի ջոկ է պահանջում. դա, ինչպէս ուսումնարանական պարտք (недоимка) և 600—700 րուբլի էլ ջոկ. այդ վերջին գումարը պահանջվում է իւրաքանչիւր տարի։

Հասարակութիւնը դժուարանում է վճարել այդ մեծ պարտքերը. հասարակութիւնները չեն տուել, այլ իրանց համար մեծ պարտք են դարձրել մասամբ աղքատութեան պատճառով, մասամբ վերջին անմիտ հայ-թիւրքական կոնֆլիկտների շնորհիւ և գլխաւորապէս այն պատճառով, որ իշխանութիւնը այդ տուրքը մեզ անյայտ պատճառով չէ պահանջել. իսկ ազգաբնակութիւնը, օգտվելով հանգամանքից, չէ վճարել առանց պահանջելու, կարծելով թէ չը պահանջվելու պատճառը այն է, որ ուսումնարանները պահվելու են զուտ պետական հաշւով։

Անհրաժեշտ է քննութեան առարկայ դարձնել այդ հարցը, որի համար ազգաբնակութիւնը մտատանջութեան մէջ է։

Լաւ կը լինէր հաշւել, թէ Ջիվանշիրին (և առհասարակ ամեն մի գաւառում) ընդամենը քանի՞ ուսումնարան է հարկաւոր, ինչքան ծախք է հարկաւոր այդ ուսումնարանները պահելու համար, այդ ծախքից ո՞ր մասն է տալիս պետական գանձարանը, ինչպէս նպաստ, և միայն մնացած մասը յիշեալ ծախքի՝ հաւաքել ամբողջ Ջիվանշիրի ազգաբնակութիւնից, ամեն ծխից համահաւասար քանակութեամբ, որպէսզի ժողոված գումարը կոչվի «Ջիվանշիրի ուսումնարանական ֆօնդ»։ Իւրաքանչիւր տարի այդ ուսումնարանական տուրքը անհրաժեշտ է հաւաքել ազգաբնակութիւնից՝ ուրիշ պետական տուրքերի և հարկերի հետ՝ տարեկան երկու անգամ, կէս մասը առաջին կիսամեակում, իսկ մնացած կէս մասը՝ երկրորդ կիսամեակում։ Մի խօսքով՝ բոլոր հասարակական տուրքերը պէտք է միացնել և հաւաքել տարվայ երկու ժամանակամիջոցներում, թէ չէ՝ այսօր ժողովրդից պահանջվում են հողային հարկերը, մի ամսից յետոյ գրագրի ռոճիկը, մի քանի օրից յետոյ իր ուսումնարանի տուրքը, մի քանի օր անցած՝ պահանջվում է գաւառական ուսումնարանների տուրքը. անցաւ մի քանի օր՝ պահանջում են Գանձակի Միքայէլեան արհեստաւորաց ուսումնարանի տուրքը և այլն և այլն։ Այդպիսով ժողովուրդը շուարված է ամեն օր տուրքեր վճարելով, իսկ եթէ իմ առաջարկած պայմաններին ձեռնարկվէր, հասարակութեան համար շատ յարմար կը լինէր։ Եւ այդպէս անելը կախված է հաշտարար միջնորդներից, որոնց է յանձնված այդ գործը...։

Միայն այդպիսի պարագայում կարելի է յուսալ, որ կրթական գործը կամ ընդհանուր և պարտադիր տարրական ուսումը ամուր հիմքերի վրա է դրված։

Ջիվանշիր, 28 ապրիլի Ռհաթ.

ԿԱՌԱՎԱՐՉԱԿԱՆ ՇՐՋԱՆՆԵՐՈՒՄ

Մինիստրական ճգնաժամի ուրուականը չէ չքանում ասպարէզից։

Հնադաւանների հարցը առիթ տուեց 3-րդ Դումայի մեծամասնութեանը թեքվելու դէպի օպպօզիցիայի կողմը և գնալու հակառակ այն հայեացքների, որը պաշտպանում է կառավարութիւնը։

Այդպիսով Ստոլիպինի կաբինետը այլ ևս չէ կարող յոյս դնել կենտրոնի աջակցութեան վրա։

Նոյնպիսի վերաբերմունք է նկատվում դէպի կաբինետը նաև Պետական Խորհրդի խմբակների կողմից։

Այդ երևոյթը, որ ամենևին պատահական չէ, խօսակցութեան նիւթ է ծառայում հասարակական ու բիւրօկրատական շրջաններում։

Պարզ է արդէն, որ համերաշխ գործակցութեան ձգտումը Դումայի ղեկավարող խմբակի հետ կառավարութեան համար դառնում է այլևս կասկածելի։

Հարց է ծագում՝ ինչպիսի՞ ոյժերի վրա պէտք է յենվի այսուհետև կառավարութիւնը։

Եւ որովհետև դրութիւնը դեռ ևս անորոշութեան մէջ է գտնվում, ուստի հաւանական է թւում, որ Ստոլիպինի կաբինետի թշնամիները չեն յապաղի օգտւել քաղդի մինիստրների խորհրդի համար ստեղծված ներկայ խախուտ դրութիւնից և ազդեցիկ մնալ Ցարսկոյէ-Սէլօյում, նրան տապալելու համար։

Որոնք են այն շարժառիթները, որ զրկեցին կաբինետին համարեա հասարակական բոլոր խմբակների վստահութիւնից, բացի չափաւոր-աջակողմեաններից։

Մի շարք քաղաքական գործիչների կարծիքով կաբինետը առաջին Դումայի արձակման օրից սկսած մինչև օրս չէ կարողացել ցոյց տալ որևէ ստեղծագործական աշխատանք, չէ կատարել իր խոստումները բարենորոգումներ մտցնելու մասին։ Իսկ տեղական բարենորոգումները այնպիսի ձևով է մշակել կաբինետը, որ հասարակական ու զեմստվային գործիչները ստիպված են խնդրելու, որպէսզի պահպանվի իրերի ներկայ դրութիւնը։ Բացի դրանից մամուլի վերաբերեալ օրէնքը, ինչպէս պարզվում է, ներկայ սեսսիայում չի առաջարկվի Դումայի քննութեան, որովհետև Ստոլիպինը գտնում է, որ պատրաստված օրինագիծը չափազանց լիբերալ է և որ անհրաժեշտ է, ընդհակառակը, աւելացնել պատասխանատւութիւնը մամուլի յանցանքների նկատմամբ։

Անբաւականութիւնը կաբինետի դէմ մանաւանդ սաստկացաւ սենատորական քննութիւնների պատճառով։

Ինչպէս յայտնի է, մի քանի ժամանակ առաջ պատգամաւորներից մի քանիսը ներկայացել էին ներքին գործերի մինիստրին Պետերբուրգի քաղաքապետութեան գործերը վերստուգելու հարցի առիթով։

Հակառակ «Нов. Вр.» լրագրի տուած տեղեկութեան, պատգամաւորները այն տպաւորութիւնն են ստացել, որ մինչև ներկայ կաբինետը չը հրաժարվի՝ դժուար կարելի է Պետերբուրգում սենատորական քննութիւն սպասել ու երևան հանել ոստիկանական պաշտօնեաների չեղծումները։

Բիւրօկրատական շրջաններում ևս սառնութիւն է նկատվում դէպի կաբինետը։

Իսկ կաբինետի իրա մէջ այնքան էլ խաղաղ տրամադրութիւն չէ տիրում։ Այնտեղ վերջերս նկատվում է երեք հոսանք։ Խմբակներից իւրաքանչիւրը առաջ է քաշում իր ուղղութիւնը։

Արդէն բարձր շրջաններում նախագուշակում են, որ այդպիսի պայմաններում կաբինետական ճգնաժամը անխուսափելի է։ Ստոլիպինի ազդեցութիւնը նկատելի կերպով ընկնում է, և թէ բիւրօկրատական ու թէ հասարակական շրջաններում անվստահութիւնը աճում է օրէ-օր։

ԼԵՀԵՐԻ ՀՐԱԺԱՐԱԿԱՆԸ ՍԼԱՒՈՆԱԿԱՆ ՄԱՆԴԱՏՆԵՐԻՑ

Ներկայումս, ինչպէս յայտնի է, Պետերբուրգում տեղի են ունենում սլաւոնական պատգամաւորների նիստերը։ Ուշադրաւ է այն, որ լեհ ազգի ներկայացուցիչները չեն մասնակցում այդ խորհրդակցութիւններին, ինչպէս և չը մասնակցեցին Գօգօլեան հանդէսներին։ Չը մասնակցելու շարժառիթները, բացատրում են, ռուս կառավարութեան քաղաքական ուղղութիւնն է։ Այդ տեսակէտից չափազանց բնորոշ է Գալիցիայի լրագիրներում տպագրված Պրագայի սլաւոնական համագումարի «գործադիր կօմիտէի» անդամներ պրոֆեսոր Ձէէխովսկու և Դօրօշինսկու պատասխանները՝ թէ ինչու են նրանք հրաժարվում մասնակցել։ Դօրօշինսկին, ինչպէս պարզվում է, մօտ ժամանակներս յայտնել է հրաժարմին Վիէննայում, որ «մինիստր Շէեգլօվիտօվի ճառից յետոյ, որին համերաշխ դուրս եկաւ Ստոլիպինի կաբինետը, Խօլմշչինայի և Պետական Խորհրդի լեհ անդամների թիւը կրճատելու մասին հարցեր զարթեցնելուց յետոյ, վերջապէս Պետերբուրգում երկու ամիս առաջ տեղի ունեցած սլաւոնական ընկերութիւնների այն համագումարից յետոյ, որը մերժեց Լեհաստանին աւտօնօմիա տալ, միաժամանակ պահանջելով աւտօնօմիա Բօսնիայի ու Հերցեգովինայի համար», նա, Դօրօշինսկին, անհնարին է համարում պատկանել «սլաւոնական համագումարի» «գործադիր կօմիտէի» անդամների թւին։ Նոյն տեսակէտից է պատճառաբանել լեհերի հրաժարվելը սլաւոնական խորհրդակցութիւններից նաև պրոֆեսոր Ձէէխովսկին։ Այդպիսով մի կողմից սլաւոնական ընկերութիւնները ձգտում են համերաշխութիւն ստեղծել բոլոր սլաւոն ազգութիւնների մէջ, միւս կողմից մենք տեսնում ենք, որ ռուս կառավարութիւնն ու նրա սպասաւորները իրանց գործելակերպով խոչընդոտ են լինում սլաւոն ցեղերի մերձեցման, նրանց համերաշխ գործակցութեան, լարելով իր երկրի ներսում նրանց յարաբերութիւնները։ Բնական է, որ լեհերի համակրութիւնը այդօրինակ պայման-

ներում հակված պէտք է լինի Աւստրիայի կողմը, ուր դէպի նրանց վերաբերվում են բարեկամաբար, քան թէ ցեղակից սլաւոն ռուս պետութեան, որը շարունակ նայում է նրանց վրա իբրև մի խորթ, թշնամի ազգութեան վրա։

ՏՊԱԳՐԱԿԱՆ ԱՇԽԱՏՈՒԹԻՒՆՆԵՐԻ ՑՈՒՑԱՀԱՆԴԷՍԸ *)

II

1908 թւի ընթացքում Ռուսաստանում լոյս տեսած տպագրական աշխատութիւնների ցուցահանդէսը շուտով հարստանալու է մի շարք ստատիստիքական ալբոմներով։

Այդ ալբոմներում յիշատակվելու են այլ և այլ տեղեկութիւններ պարբերական հրատարակութիւնների մասին ըստ բովանդակութեան, լեզուի, հրատարակութեան ձևի, տեղի և այլն։

Առ այժմ աւարտվում է քարտէզը, ուր աշխարհագրական կարգով դասաւորված են պարբերական այն հրատարակութիւնները, որոնք լոյս են տեսել Եւրոպական և Ասիական Ռուսաստանի քաղաքներում։

Զարմանալի հետաքրքրական է այդ հրատարակութիւնների դասաւորութիւնը լեզուների համաձայն։

Այնտեղից երևում է, որ 1908 թւականի ընթացքում լոյս տեսած բոլոր պարբերական հրատարակութիւնների 73,75 տոկոսը լոյս է տեսել ռուսերէն լեզուով, լեհերէն լեզուով եղել է 11,3 տոկոս, գերմաներէն՝ 3,2 տոկոս, վրացերէն՝ 1,9 տոկոս, լատիշական՝ 1,9 տոկոս, էստոնական՝ 1,8 տոկոս, հայկական՝ 1,6 տոկոս, Թուրքերէն՝ 1,5 տոկոս, հրէական՝ 1,4 տոկոս և այլն։ Ամենաքիչ տոկոսը ընկնում է կորէական և էսպերանտօ լեզուներին՝ 0,05 տոկոս։

Ուշադրութեան արժանի են նաև այն տեղեկութիւնները, որոնք վերաբերում են զանազան լեզուներով լոյս տեսնող ոչ-պարբերական հրատարակութիւններին։

Ռուսերէն լեզուով, ինչպէս «Рѣчь» լրագիրն է ասում, 1908 թւի ընթացքում լոյս են տեսել 18,286 անուններ։

Ռուսերէնից յետոյ առաջնակարգ տեղը բռնում է լեհականը՝ 2,062, իսկ նրանից յետոյ կարգով հետևում են գերմաներէն՝ 779, հրէական՝ 654, լատիներէն՝ 557, էստոներէն՝ 303, թաթարերէն (ոչ ադրբէջանի) 299, հայերէն՝ 208, վրացերէն՝ 185, ֆրանսերէն՝ 127, լիտօվական՝ 115, արաբերէն՝ 90 և այլն։

Ինչպէս տեսնում էք, թէ պարբերական և թէ ոչ-պարբերական հրատարակութիւնների գործում հայերս գտնվում ենք շատ աննախանձելի վիճակում։ Դրանով չափվում է արդէն ռուսահայերիս կուլտուրական հասունութիւնը։

Ցուցահանդէսը, մայրաքաղաքի թերթերի ասելով, մեծ աջողութիւն է վայելում։

Այցելուների ուշադրութիւնը գրաւում են կրօնական, մանկավարժական, մանկական, ժողովրդական և այլ բաժանմունքները։

Ի նկատի առնելով գործի աջողութիւնը՝ ցուցահանդէսի նախաձեռնողների շրջանում միտք է յղացել դարձնել նրան մշտական թանգարան, ուր իւրաքանչիւր տարի ի ցոյց կը հանվի այն բոլորը, ինչ որ լոյս է տեսել նախորդ տարին։

Այդ դիտաւորութիւնը ջերմ համակրութիւն է գտնում հրատարակչական շրջաններում։ Նրանցից շատերը այցելելով ցուցահանդէսը խոստովանել են, որ հրատարակութիւնների մեծ մասը Ռուսաստանում կատարվում են անխնամ և գեղարուեստական շատ թերի։

ԴԱՏԱՍՏԱՆԱԿԱՆ ԴԱՀԼԻՃԻՑ

Գանձակում մօտ օրերս քննվեց մի հետաքրքրական գործ։

Մեղադրողների աթոռը գրաւում են Շուշու գաւառի զանազան գիւղերի բնակիչներ՝ Միրզաբէգօվ, Իբրաբէգօվ, Մահէրամ Իզմայիլ-օղլի, Միրզա-Դովլեթ Բաղրօվ, Հաջի Միրիշ Միր-Բաղրօվ, Բախիշ-բէկ Ղասմբէգօվ, Զուլֆուղար-բէկ Ախվէրդօվ, Մուխթար-Քէրբալայ Մամէդ-օղլի, Հաջի Զամշուտ Հաջի-Ջաֆար-օղլի, Մաշադի Զէլալ Հաջիեվ, Քէրբալայ Միրանբօվ և Աֆրօսիաբ Ազիմօվ։

Մեղադրվում են բոլորն էլ յանցաւոր «Դէֆայի» քաղաքական կուսակցութեանը պատկանելում։

Պաշտպանում են երդ.-հաւատ. Վանսովիչ և 2-րդ Պետական Դումայի անդամ Խօյսկի։ (Բագուից)։

Գործը քննվում է, համաձայն գեն.-նահանգապետի առաջարկութեան, դռնփակ։

Թիֆլիսի դատաստանական պալատի նստաշրջանը դասային ներկայացուցիչների մասնակցութեամբ յիշեալ անձերից երկուսին դատապարտեց 2 տարով բանտարկութեան, երեքին արդար ճանաչեց, իսկ մնացածներին 8 ամսից մինչև 1 տարով բանտարկութիւն որոշեց։

—

Մայիսի 11—17-ը Քութայիսում կովկասեան զինւորական նահանգական դատարանի նստաշրջանը քննեց «Դվիրիլիի հանրապետութիւն» կոչված գործը։

Դատարանի ձևաքը յանձնված 13 հոգուց կարաճէ ենթարկվեց 20 տարով տաժանակիր աշխատանքների, Սակվարելիձէն 4 տարով, Ս. Ժգէնտին արդարացաւ։ Մնացների վերաբերութեամբ զինւորական-նահանգական դատարանը թողեց նախկին վճիռը։

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐԵՐ

—

◆ Այսօր, մայիսի 21-ին, լրանում է Արևմտեան Կովկասի գրաւման 50-ամեակը։ Այդ առիթով Ալէքսանդրօ-Նեվսկի զինւորական տաճարում կը կատարվի ժամերգութիւն, որի ժամանակ Արսենալի սարից կը պարպեն 21 թնդանօթներ։

◆ Մայիսի 16,-ին, 17-ին, և 18-ին Թիֆլիսի զանազան քաղաքամասերում տեղի ունեցան շուրջկալներ, որոնց ժամանակ ձերբակալվեցին մի քանի տասնեակ անանցաթուղթ և անգործ մարդիկ, որոնց մեծ մասը, ոստիկանատները տարվելուց յետոյ, արձակվեց։

◆ Երէկ, ամսոյ 20-ը լինելու պատճառով, քաղաքի զանազան մասերում շրջում էին զինւորական պահակախմբեր։

◆ Այս ամառ էլ, անցեալ օրինակների նման, կը բացվի կաթնատնտեսական ամարային դասընթացքներ փորձնական աշխատանքներով մի կենտրօնատեղում երկաթուղագծի վրա։ Հաւանօրէն դասընթացքները կը բացվեն Մեծ-Ղարաքիլիսայում։ Պարապմունքները տեղի կունենան գիւղատնտես Ա. Քալանթարի հսկողութեամբ և նրա ինստրուկտօրների ձեռքով։ Կը լինեն նաև մի շարք դասախօսութիւններ թէ կաթնատնտեսութեան ու անասնագործութեան մասին։ Դասընթացքների բացումը կը լինի յունիսի սկզբին։

◆ Մայիսի 15-ին, ինչպէս հաղորդում է «Рус. Вѣд:»-ն, Մոսկվայի հայոց ս. Խաչվերայ եկեղեցում կայացել է ծխականների ժողով, որ ընտրեց պատուիրակներ՝ ժողովրդի անունից կաթողիկոսին գիմաւորելու համար։ Պատուիրակներ ընտրվեցին Յ. Ի. Ժամհարեան և Ա. Ա. Տարասօվ։ Ինտելիգենցիայի ներկայացուցիչները եռանդուն կերպով առաջ էին քշում երրորդ պատուիրակի, դադարեցված «Часъ» լրագրի հրատարակչի, երդ.-հաւատ. Ս. Գ. Մամիկոնեանի անունը։ Լավեցին առարկութիւններ, թէ նա ներկայումս Մոսկվայում չէ, և հարցը մնաց բաց։ Պատուիրակները կաթողիկոսին դիմաւորելու համար կը մեկնեն Օդեսա։ Կաթողիկոսը Մոսկվայում կիջնանի, ինչպէս ասում են, Պետերբուրգի այցելութիւնից՝ Թագաւոր Կայսրին ներկայանալուց յետոյ և կը մնայ մի քանի օրով։

◆ Մայիսի 18-ին Թիֆլիսում ոստիկանութիւնը ձերբակալեց «Ապագայ» լրագրի նախկին խմբագիր Արգար Տէր-Աբրահամեանին, որին 1907 թ. Թիֆլիսի դատաստանական պալատը դատապարտեց մի տարով բանտարկութեան։

◆ Թիֆլիսում գտնվող «Պոլակ և ընկ.» ֆիրման քաղաքային վարչութեանը իր պատրաստակամութիւնն է յայտնել դրամի վերածելու ֆրանսիացի կապիտալիստների Թիֆլիսի քաղաքային մօտ 3 միլիոն րուբլու փոխառութիւնը։

◆ Շաբաթ օրը նշանակված է Կովկասեան Անասնաբուժական Ընկերութեան հերթական նիստը։

◆ Թիֆլիսի ժողովրդական համալսարանին կից, ինչպէս յայտնի է, գործում է մի առանձին մասնաժողով դասախօսութիւնները կազմակերպելու և նրանց լաւ հիմքերի վրա դնելու համար։ Նորերս յիշեալ մասնաժողովը դիմեց զանազան անձանց, խնդրելով չը զլանալ և ամեն մէկը իր ծառայութիւնը մատուցէ կամ դասախօսութիւններ կարդալով կամ ուրիշ գործերում աջակցելով։

◆ Ստացանք «Մանկական ակումբները Ստօկհօլմում» բրօշիւրը, հեղինակութիւն Ս. Արլօվակու, թարգ. Մ. Ց., գինն է 8 կ.։

◆ Հ.-Նախիջևանի գաւառի Գեօմեր գիւղում բացված կաթնատնտեսական դասընթացքների համար շուտով կուղարկվեն հարկաւոր իրեղէնները։ Դասընթացքների կառավարիչ լինելու է տեղական ուսուցիչ Կարախանեանը։

◆ Թիֆլիսում գտնվող Տ. Մ. Փիլօյեանի առևտրական գիտութիւնների կուրսերը այս տարի աւարտել են 42 հոգի։

◆ Կարսի շրջանի Համզաքարաք գիւղի հասարակութիւնը մի համախօսականով խնդրում է Թիֆլիսի Տնայնագործական և Գիւղատնտեսական Ընկերութեան վարչութիւնից բանալ յիշեալ գիւղում տնայնագործական դպրոց, որպէսզի 200-ի չափ աշակերտ-աշակերտուհիները փողոցներում չը մնան։

◆ Մի խումբ ինտելիգէնտ վրացիների մէջ միտք է յղացել վրացազէտ հայ ժուռնալիստների մասնակցութեամբ Թիֆլիսում հրատարակել մի թերթ «Խալխիս Խմա» (Ժողովրդի Ձայնը) անունով, որի նպատակը կը լինի պաշտպանել կովկասեան ազգերի շահերը և նրանց ձգտումների հաբաղատ թարգմանը լինել։ Թերթը միաժամանակ կարծարծի ինքնավարութեան գաղափարը, Թերթը կը սկսի լոյս տեսնել մօտ ապագայում, որին աշխատակցելու կը հրաւիրվեն միայն առաջադիմական բանակին պատկանող անձինք։ Բացի այդ՝ թերթի նպատակն է լինելու միացնել Կովկասի ազգութիւններին միմեանց։

ԳԻՏՈՒԹ., ԳՐԱԿԱՆ., ԳԵՂԱՐ.

ԹԱՏՐՈՆ ԵՒ ԵՐԱԺՇՏՈՒԹԻՒՆ

—

Ռուս գրականութեան նշանաւոր գործերից մէկը, Գօնչարօվի «Օբլօմօվ» վէպը, փոխադրված թատրոնական գրուածքի, ներկայացվեց Թիֆլիսի արքունական թատրոնում երեքշաբթի մայիսի 19-ին։

Նորից անցան մեր տեսութեան առաջ նախկին ծանօթ դէմքերը։ Օբլօմօվը, որ ներկայացուցիչն է Հին-Ռուսիայի այլասերված և բարոյապէս սնանկացած մի զանգուածի, գտել էր յանձին դերասան Սօմօլշչիկօվի հմուտ կատարողի։ Օբլօմօվը իր կամազուրկ, ծոյլ և թմրած մարդու տիպով կանգնած էր հանդիսականների առաջ և լուսաբանում էր հասարակական-դասակարգային շերտերի տեղատուութեան երևոյթներից մէկը։

Գեղեցիկ էր Օլգայի դերում դերասանուհի Զարուսկայա թէ իր կուսական սիրոյ ծագման արշալոյսին և թէ հիասթափութեան շրջաններում։

Զախար ծառայի բնորոշ դերը կատարում էր դերասան Բօուր, որը արդարև ներկայացրեց տիպական գծերով Օբլօմօվի մերձաւոր օգնականի, խորհրդատուի և անձնուէր սպասաւորի հետաքրքրական դէմքը։

Հանդիսականների մի նշանաւոր մասը կազմում էին գպրոցական ուսանողները, որոնք արտայայտում էին իրանց անմիջական դիւրազգաց տպաւորութիւնները բացագանչութիւններով և ծափահարութիւններով։

Սիրող

ՄԱՄՈՒԼ

«Нов. Русь» լրագրի ապրիլ ամսի վերջին համարներից մէկում Գէնջ-Ռուսը գետեղել է մի յօդուած, ուր որպէս թէ «Թուրքիայում եղած նախկին մի հայ դիւպատոսի» կարծիքը առաջ բերելով բացատրում էր հայերի կոտորածի պատճառը Թուրքիայում նրանց շահագործական գործունէութեամբ։

Այդ կարծիքի դէմ եղան առարկողներ։

Բայց աւելի հիմնաւոր ու կարևոր ենք համարում Գենջ-Ռուսի դէմ արված առարկութիւններից մէկը, որ լոյս տեսաւ «Нов. Вр.» լրագրի էջերում և որը պատկանում է գեներալ Կ. Կամսարականի գրչին։

Վերջինս, ուշադրութեան առնելով այն հանգամանքը որ անցեալ ռուս-Թիւրքական պատերազմից սկսած օսմանեան կայսրութեան մէջ հայ ծագում ունեցող միակ ռուսական դիւպատոսը ինքն է եղել և ուստի «Нов. Русь»-ի մէջ տպագրված դիւպատոսի կարծիքն իրան կարող է վերագրվել, շտապել է հանդէս գալ հերքելու, որ ինքը Թիւրքիայի հայերի դրութեան մասին ոչ ոքի հետ չէ խօսել և որ ռուսական դիպլօմատիական ոչ մի ագենտ երբեք չէր թոյլ տայ իրան այդ տեսակ լուսաբանութիւն տալ Փոքր-Ասիայի իրերի դրութեան։

Այդ նամակից առաջ կը բերենք էական մասը միայն։

«Թէև Թիւրքիայի մէջ կատարված քրիստոնէական տրագեդիան ռուսական հասարակութեան համար նոր երևոյթ չէ և նրա պատճառներն էլ վաղուց արդէն պարզված են ինչպէս պետական մարդկանց կողմից, նոյնպէս և գրականութեան մէջ, բայց, ըստ երևոյթին, և ցաւօք սրտի, դեռ ևս հնարաւորութիւն կայ վերագրելու յիշեալ երևոյթը տնտեսական շահագործութեան և հասցնելու նրան «ջարդերի» ծանօթ շաբլօնին։

«Ինչո՞վ բացատրել յոյների կոտորածը Քիօս կղզու վրա, որը պատճառ եղաւ պատերազմ մղելու Յունաստանի ազատութեան համար։ Ինչո՞վ տեղի ունեցաւ մարօնիտների կոտորածը Սիրիայում, որի հետևանքը եղաւ Նապալէօն III-ի զինված միջամտութիւնը և որը վերջացաւ Լիբանանի աւտօնօմիայով։ Իսկ «բօլգարական արհաւիրքները», որոնք գայրոյթ առաջացրին ամբողջ աշխարհում և մեր վերջին ազատագրական պատերազմի պատճառ դարձան։ Իսկ Բօսնիան ու Հերցէգօվինան, Հին Սերբիան, Կրետէ կղզին։ Անվերջ էին Թիւրքիայի քրիստոնեաների տանջանքները, և նրանց ամեն մի փորձը բարելաւելու իրանց դրութիւնը, իրաւահաւասարութիւն ստանալու մահմեդականների հետ համահաւասար, վերջիններիս աչքում ստանում էր մի տեսակ՝ «գեաւուրների» ապստամբութեան բնաւորութիւն ընդդէմ «ճշմարիտ հաւատացեալների», և այդ փորձերի ճնշումը ամենայն տեղ էլ միատեսակ արիւնահեղ բնաւորութիւն։

Թիւրքերի թշնամութիւնը դէպի հայերը բացի դրանից ունէր նաև իր առանձնայատուկ պատճառները. Ռուսաստանի և Թիւրքիայի միջև պատերազմները տեղի էին ունենում փոքր-ասիական բեմի վրա, Հայաստանի սահմաններում, ուր ռուսական զօրքը ամեն ժամանակ գործում էր ինչպէս իր սեփական հողի հետ։

«Թիւրքահայերի աջակցութիւնը ռուսական զէնքի աջողութեանը ամենքին յայտնի փաստ է արդէն, և միևնոյն ժամանակ լիովին հասկանալի, որովհետև այդ պատերազմները հայերի աչքում ազատագրական պատերազմներ էին համարվում։ Մեր նախկին զինւորական վարիչները և նոյնիսկ զօրքերը հասկանում էին հայերի այդ տեսակ վերաբերմունքը դէպի իրանց, և միայն դրանով կարելի է բացատրել այն փաստը, որ մեր զինւորականների համար Էրզրումում արձանը կանգնեցված է ոչ թէ ուղղափառ յունական գերեզմանատանը, այլ հայկական։ Ուստի պէտք է երևակայել՝ թէ ինչպիսի գայրոյթ առաջացրեց հայերի այդ վերաբերմունքը դէպի ռուսները Թիւրքերի շրջանում և թէ ինչքան թանգ գնով պէտք է վճարէին նրանք այդ քայլի համար յետագայում։

«Բեռլինի դաշնագրութեան 61-րդ յօդուածը, որը Ռուսաստանի նախաձեռնութեամբ խոստանում էր բարենորոգումներ մտցնել Հայաստանում, հայերի համար խսկապէս որ օրհասական հետևանք ունեցաւ, որովհետև հայերի ջանքերը յիշեալ բարենորոգումները իրագործել տալու համար նախկին սուլթան Աբդուլ-Համիդի հրամանով ամենուրեք կազմակերպված 1894—96 թւականների ջարդերի պատճառներից մէկն էր։

«Որքան միամտութիւն է այդ պատճառով Գենջ-Ռուսի ցանկութիւնը՝ բացատրել Թիւրքիայում տեղի ունեցած հայերի կոտորածները երկրի ամբողջ քիւրդ-երկրագործների տնտեսական շահագործութեամբ եկւոր հայերի կողմից։ Հայերը Հայաստանում, ի հարկէ, եկւորներ չեն, և նրանց ճնշող մեծամասնութիւնը (90 տոկոսից աւելին) երկրագործներ են, մինչդեռ քիւրդերը մեծ մասամբ թափառաշրջիկներ են։ Թէև վերջին ժամանակներս Թիւրքիայում երևան եկած քուրդական շարժումը հայերի դէմ մասամբ և տնտեսական աստառ ունի, սակայն բոլորովին այն չէ, որը մատնանշում է Գենջ-Ռուսը։ Սահմանադրութիւն մտցնելը և նրա յայտարարված սկզբունքը, որով քրիստոնեաները իրաւահաւասարութիւն են վայելում մահմեդականների հետ միասին, ուղղակի սպառնալիք է քիւրդերի ազատութեանը՝ անպատիժ կերպով անձնատուր լինելու թալանների և սիստեմատիկ կերպով ոչնչացնելու հայ ազգաբնակութիւնը։ Յոյս կայ կարծելու, որ երիտասարդ-թիւրքերի յաղթանակը վերջապէս իր հետ կը բերէ նաև փոքր ի շատէ հանգիստ, մարդկային գոյութիւն Թիւրքիայի քրիստոնեաների համար, և որ այսուհետև հայերի զինված ինքնապաշտպանութիւնը այլ ևս չի համարվի ապստամբութիւն և արիւնահեղ բեպիստսիոնների տեղիք չի տայ»։

*

Ինչպէս ընթերցողներին յայտնի է, Թիւրքիայի հակայեղափոխական վերջին փորձի ժամանակ, մոլեռանդ, մոլեգին ամբոխը ջարդ ու փշուր արեց «Միութեան և Առաջադիմութեան» կոմիտէի երկու ծանօթ օրգանների՝ «Շուրայի Ումմէթի» և «Թանինի» խմբագրատները։

«Թանինը» արդէն վերսկսել է իր հրատարակութիւնը մայիսի սկիզբներին, իսկ «Շուրայը Ումմէթը» դեռ ևս ոչ, և յայտնի չէ, թէ լոյս կը տեսնէ, և երբ։ Այնպէս որ թիւրքական կոմիտէն բաւականանալու է առայժմ մի օրգանի հրատարակութեամբ։

Մենք ստացանք «Թանինի» նոր շրջանի վերջին համարներից մէկը, որտեղ գետեղված է հետևեալ հատուածը՝ «Ադանայի ողբերգութիւնը և Կովկասի հայերի կարծիքը» վերնագրով.

Կովկասի հայ թերթերից ամենահինը և ամենաազդեցիկը՝ «Մշակ» լրագիրը՝ Ադանայի ողբերգութեան մասին հետևեալ խորհրդածութիւններն է անում։

Այնուհետև թարգմանաբար առաջ բերելով մեր թերթի № 84-ում «Ի՞նչ պէտք է անել» խորագրով լոյս տեսած տողերը, որտեղ մենք այն կարծիքն էինք յայտնում թէ՝ Թիւրքիայի ներկայ ճգնաժին հայ ժողովրդի ներկայացուցիչներն ու գործողները պէտք է ամեն կերպ աշխատեն աջակցել երիտասարդ-թիւրքերին, որպէսզի այս վերջինները կարողանան ամրապնդել սահմանադրական րէժիմը և անհնարին դարձնել համիդեան արիւնարբու և հայաջինջ րէժիմի վերադարձը, և յետոյ մատնանիշ անելով Ալեքսանդր Խատիսեանի՝ «Тиф. Лис.» թերթում Ադանայի դէպքերի առիթով հրատարակած յօդուածը, մեր ուրախութիւնն էինք յայտնում միևնոյն մտքերի արտայայտութեան կերպով այդտեղ ևս շեշտված լինելու համար,—ահա, ասում ենք, «Թանինը» լրագիրը առաջ բերելով թարգմանաբար մեր և Ա. Խատիսեանի կարծիքները՝ «Մշակի» ապրիլ 24-ի համարում տպված «Ի՞նչ պէտք է անել» գրութիւնից, իր կողմից աւելացնում է հետևեալ խորհրդածութիւնները.

Մեր ընթերցողների ուշադրութիւնն ենք հրաւիրում այն յօդուածի վրա, որ ցոյց է տալիս Կովկասի հայերի անուցած գաղափարը երիտասարդ-թիւրքերի մասին։ Թէ «Մշակի» և թէ պ. Խատիսեանի խորհրդածութիւնները ապացուցում են, որ մեր երկրում սահմանադրական րէժիմի ամրապնդման բաղձացող են ոչ միայն օսմանցի հայերը, այլ և Կովկասում բնակվող հայերը։ Նրանք յոյս ունեն և հաւատացած են, որ երիտասարդ-թիւրքերը, շնորհիւ հայրենիքի բոլոր զաւակների օգնութեան ու աջակցութեան, կը կարողանան դնել այս բազմիցս տանջված ու դժբաղդացած երկիրը առաջադիմութեան և բաղդաւորութեան շաւղի մէջ։

Այո, այդ է մեր հաւատը, եթէ ընդհանուր հայրենիքի բոլոր զաւակները՝ ձեռք ձեռքի տուած՝ կը թողնեն իրանց վաղեմի քէներն ու ատելութիւնները և անձնատուր կը լինեն կուլտուրական, ստեղծագործ աշխատանքի։

ՆԱՄԱԿ ԽՄԲԱԳՐՈՒԹԵԱՆ

Թիֆլիս, 18 մայիսի

Թոյլ տուէք ինձ միացնել իմ ստորագրութիւնս այն վերին աստիճանի լուրջ նամակին, որը տպել է պ. Գարեգին Ենգիբարեանը «Մշակի» 102-րդ համարում։ Այդ նամակն արդիւնք է լուրջ քաղաքական հասկացողութեան, որից զուրկ են շատ հայ գրողներ և գործիչներ։ Հայերի մէջ կան հրապարակախօսներ, որոնց համար, կարծես, բոլորովին գոյութիւն չունեն պետութիւնների անհոլլի կռիւը և միջազգային դրութիւնը, որից կախված է, ի միջի այլոց, և հայկական դատը. միայն այդպիսի քաղաքական տհասութեամբ կարելի է բացատրել այն յօդուածները, որոնք ուղղված են ոչ թէ թիւրք րէակցիօն տարրերի, այլ թիւրք պետութեան և ազգի դէմ. ինչ վերաբերում է միւս խնդրին որ ռուս կառավարութիւնը գրաւէ Փոքր-Ասիան, այդ մարդիկ չեն հասկանում, որ Ռուսաստանը շատուց կը գրաւէր Փոքր - Ասիան, եթէ կարողանար, եթէ նրա դէմ կանգնած չը լինէին Թիւրքիան, Գերմանիան, Աւստրիան և այլ պետութիւններ. Նոյն տհասութեամբ բացատրվում է ուրախութիւնը, որը նկատվում է հայ նացիօնալիստների մէջ յայտնի հայատեաց Մենշիկօվի յօդուածների առիթով. Մենշիկօվը «Нов. Время»-ում ամեն կերպ աշխատում է գրգռել հայերին թիւրքերի դէմ, սուր կերպարանք տալ այդ երկու ազգերի յարաբերութիւններին, բայց մեր միամիտ նացիօնալիստները ասում են. տեսէք, մինչև անգամ «Нов. Время»-ն կարեկցում է մեզ, պատրաստ է մեզ օգնել. բայց այդ միամիտները չը գիտեն, որ երբ վաղը սկսվի մեծ կոտորած Թիւրքիայում և օգնութեան հարց ծագի, նոյն Մենշիկօվը կը գրէ «Нов. Время»-ում, թէ Ռուսաստանը ոչ մի զինուոր չէ կարող ուղարկել Փոքր-Ասիա։ Մենշիկօվի միակ նպատակն է ատելութիւն սերմանել ազգերի մէջ, հետևաբար մենք, հայերս, ուրախանալու պատճառ չունենք։

Օրաթերթերի յօդուածներով և ազգասիրական ճառերով չի ջախջախվի թիւրք պետութիւնը. Նոյնպէս էլ միայն մեր խնդիրների հիման վրա չէ կարող Ռուսաստանը գրաւել Փոքր-Ասիան։ Ճիշդ է գրում պ. Ենգիբարեանը. «Արդարև՝ դեռ յայտնի չէ, թէ կը լինի՞ մի այդ տեսակ հովանաւորութիւն, բայց թիւրքական խաւերում լուր է տարածվում, թէ հայերը որոնում են ուրիշ պետութեան հովանաւորութիւն. այդպիսի գործերը կատակով չեն կատարվում». բայց գիտէք այդպիսի «կատակների» հետևանք ինչ կարող է լինել.—հայկական նոր կոտորած, այն, ինչ ցանկանում է Մենշիկօվը։

Իվ. Պէչիկեան

—

Կարս, 16 մայիսի

«Մշակի» № 99-ում Ս. Տէր-Մելքիսեդէկեանցը գրել է, որ հայոց դպրոցի ուսուցիչները միայն բացառութիւն են կազմում և առանց հարցաքննութեան աշակերտներին արձակում են ու դպրոցը կողպում։ Իսկ ես դրա վրա աւելացնում եմ, որ ուսուցիչների և հոգաբարձուների միջև բացված է արդէն գրաւոր վիճաբանութիւն՝ հարցաքննութիւն լինելու և չը լինելու վերաբերմամբ։ Այդ փոխադարձ գրագրութիւնները արդէն ստացել են սուր կերպարանք, և գործ են ածվում վիրաւորական բառեր և անպատշաճ ոճեր, մանաւանդ կրթված մանկավարժների կողմից։

Հոգաբարձութիւնը և հասարակութիւնը պահանջում են, որ անպայման հարցաքննութիւն լինի, ինչպէս լինում է Կարսի բոլոր դպրոցներում, իսկ ուսուցիչները չեն ուզում հարցաքննութիւն և, չը գիտեմ ինչ իրաւունքով, փախչում են հաշւետուութիւնից։

Արդեօք պ. պ. մանկավարժները ծր իշխանութեան կարգադրութեամբ, ծր ուսումնական մարմնի վճռով փախչում են հարցաքննութիւնից։ Դա ինքնագլխութիւն է, կամայականութիւն է, որ չեն յարգում բազմութեան ձայնը, ծնողների ցանկութիւնը։ Տարեկան մօտաւորապէս 20,000 ր. է ծախսվում այդ դպրոցի վրա, և մօզայի ետևից գնացող մեր մանկավարժները չեն ուզում մի համառօտ հաշիւ տալ հասարակութեանը իրանց գործունէութեան մասին։

Հասարակութեան հետ պահանջում ենք հարցաքննութիւն։ Առանց հարցաքննութեան արձակելը նշանակում է այն, որ ուսուցիչները վստահութիւն չունեն դպրոցի առաջադիմութեան մասին։

Արամ

ԿՈՉ ՀԱՅ ՀԱՍԱՐԱԿՈՒԹԵԱՆ

—

Թիֆլիս, 18 մայիսի

Կովկասեան Հայոց Բարեգործական Ընկերութեան գաւառական ճիւղերի վարչութիւնների ներկայացուցիչներս ամսիս 16-ին և 17-ին ընկերութեան ընդհանուր ժողովին մասնակցելու համար հաւաքվելով Թիֆլիս և ի մօտոյ ծանօթանալով ընկերութեան սուղ միջոցների հետ՝ եղած կարիքին, մասնաւորապէս կրթական կուլտուրական կարիքներին, բաւարարութիւն տալու նկատմամբ, օգտվում ենք առիթից և հայ հասարակութեանն ենք ուղղում հետևեալ կոչը։

Ամենքին յայտնի է կովկասահայ ժողովրդի տնտեսական քայքայված դրութիւնը. ամենքին յայտնի է, որ մեր գաւառը խարխափում է մթութեան և խաւարի մէջ, յայտնի է և այն, որ մեր գիւղացին անկարող է իր միջոցներով հոգալ իր զաւակների կրթութեան, դաստիարակութեան գործի մասին։ Եւ այժմ, երբ հնարաւորութիւն կայ շահագործելու հայ ժողովրդի ամենամեծ դրամագլուխը՝ նրա բարոյական դրամագլուխը, այսինքն նրա ձգտումն դէպի ուսումնակրթութիւն, յանցանք է լռութիւն պահպանել այդ խոշոր պահանջի դիմաց և չօժանդակել նրան։ Հասել է ժամանակը, որ վերջապէս իրանց դիրքի մէջ մտնեն թէ հայ ինտելիգենտը և թէ հայ դրամատէրը. և ինչն է աւելի զօրաւոր զէնքը՝ մեր գիւղացիութիւնը փրկելու դարաւոր խաւարի ճի-

---

*) Տես «Մշակ» № 105.

բաններից ու քիչ մարդավայել կացութիւն ստեղծելու նրա համար, քան դպրոցը. տանք նրան դպրոց, տանք նրան լոյս, որովհետև լոյսը կը ստեղծէ և հաց։

Մենք, Կովկասի Հայոց Բարեգ. Ընկ. գաւառական ճիւղերի ներկայացուցիչներս, որոնց շատ լաւ է յայտնի հայ դպրոցների պակասութիւնը և նոր դպրոցներ բանալու հրամայողական պահանջը, այսու դիմում ենք ազգային լուսաւորութեան և բարօրութեան գործին նախանձախնդիր անհատներին և հիմնարկութիւններին և աջակցութիւն խնդրում։

Գիւղերում չը կան դպրոցական շէնքեր, եղածներն էլ խիստ անյարմար են։

Գոյութիւն ունեցող դպրոցները զուրկ են դպրոցական նոյնիսկ ամենահարկաւոր պիտոյքներից, և վերջապէս եղած շատ դպրոցներում ուսուցիչները անկարող դասատուներ են, որովհետև հոգաբարձուները հնարաւորութիւն չեն ունեցել քիչ աւելի ռոճիկով ցենզաւոր դասատուներ հրաւիրելու։

Եղած դպրոցները բարեկարգելու և նոր դպրոցներ բանալու համար անհրաժեշտ է միահամուռ լայն օժանդակութիւն, և այդ պահանջին իրանց խոշոր նուիրաբերութիւններով բաւարարութիւն տալ կարող են միայն հայ դրամատէրերը, դէպի որոնց և առանձնապէս ուղղում ենք այս կոչը։ Եւ որովհետև ուսումնական տարին մօտենում է և շատ գիւղերում եղած դպրոցներին, միջոցների պակասութեան պատճառով, վտանգ է սպառնում ու պէտք է հոգալ նաև նոր դպրոցներ բանալու մասին, խնդրում ենք շտապել և յատկապէս դպրոցական գործի համար գումարներ նուիրել։

Նուէրները պէտք է ուղարկել Կ. Հ. Բ. Ընկ. խորհրդի հասցէով։

Կ. Հ. Բ. Ընկ. գաւառական ճիւղերի
Ներկայացուցիչներ

ԱՐՏԱՔԻՆ ՏԵՍՈՒԹԻՒՆ

ՄԱՀՄՈՒԴ ՇԵՎՔԷԹ ՓԱՇԱ

«Թօս. Ցայտունգի» Կ. Պօլսի թղթակիցը [illegible]

ՆԱՄԱԿ ՊԱՐՍԿԱՍՏԱՆԻՑ

Թաւրիզ, 14 մայիսի

[illegible]

...ներկայ կացութեան առաջ։ Այն մարդիկ, որոնք շատ անգամ պարծանքով ասում են, որ մենք ոչ մի կուսակցութեան չենք պատկանում, մենք չէզոքներ ենք, ինչ գործ ունենք այս ու այն ժողովներում, կամ ինչ պատիւ է մեզ այդպիսի ժողովներ գնալ, որոնք իրանց փափուկ օթոցների վրա նստած, իրանց սենեակներում չեն գլանում տիեզերքի բարդ խնդիրների հանգոյցները լուծել, հէնց այդ տեսակ մարդկանց, մտածողների շնորհիւ է այլակերպված հասարակութեան իսկական պատկերը, դիմագիծը։ Այդ տեսակի, ըստ իրանց հասկացողութեան, «դիպլօմատները» կարծում են, որ հասարակութեան մէջ դիրք ստեղծելու, պատիւ և ժողովրդականութիւն վաստակելու եղանակը իրանց մտածելակերպն է, և երբեմն չեն սխալվում այդպիսիները, երբ տեսնում են իրանց այս-ինչ պաշտօնի հրաւիրված, այն-ինչ հաստատութեան ղեկավար եայլն եայլն. նրանք կարծում են, որ իրանք են խաղում այս-ինչ կամ այնինչ կուսակցութեան, մինչ իրանց մտաւոր կուրութեան շնորհիւ, այդ «դիպլօմատները» չը գիտեն, որ իրանք լոկ մեքենայի դեր են կատարում այս-ինչ, այն-ինչ կուսակցութեան կամ խմբակցութեան ձեռքում։

Եւ երբ այդ մարդ-մեքենաներին հասարակութիւնը տեսնում է այսօր մի գոյնով, վաղը մի այլ գոյնով, երբեմն էլ հետևողների բանակով, չը գիտէ ինչ անուն տալ այդ մարդկանց և որքան հաւատ ընծայէ՝ իր սիրտը դրանց առաջ բաց անելու համար։

Մինչ այդ մարդիկ եթէ զերծ լինէին մտաւոր կուրութիւնից, հասկանալի, որ իրանք միմիայն շահագործութեան առարկաներ, նիւթեր են այս ու այն խմբակցութեան ձեռքում և երբ պէտք չը կայ այլևս իրանց, նրանք դէն պիտի շպրտվեն որպէս փալասի կտորներ, հասկանալի, որ ամեն մի գիտակից մարդ պարտաւոր է իր սեփական աշխարհահայեացքը, իր սեփական մտածելակերպը ունենալ, ըմբռնէին, որ մահացու յանցանք է՝ մտածել այլ կերպ գուցէ և խելացի ու օգտակար, իսկ գործել հակառակեան՝ սխալ ու վնասակար, այն ժամանակ ամեն մի խոհական մարդու համար պարզ կը լինի, որ հասարակական վարքն ու բարքը կանգնած կը լինի բոլորովին այլ ճանապարհի, այլ շաւղի վրա։ Միթէ հէնց վերջին փորձերը ցոյց չը տուին հետևեալ բնորոշ առածի տեղին լինելը՝ «Փորձանքի մէջ ենք, ամմն, սուրբ Թորոս. փորձանքից պրծանք, ծվ է սուրբ Թորոս»։ Ցաւալին այն է, որ մեր «սուրբ Թորոսների» շնորհիւ է, որ տուժում է հասարակութիւնը։ Նա, որին պիտի դիմէ հասարակութիւնը իր սրտի ցաւը արտայայտելու, նա՝ որը հասարակութեան աչքում հեղինակութիւն ունի, որի կոչումն է դէմ գնել կորստաբեր հոսանքին թէկուզ իր կեանքի գնով, իր անձնուրացութեամբ, երբ ինքն է թաւալվում հոսանքի պղտոր յորձանուտներում, այլ ևս ինչ վայ տայ գլխին հասարակութիւնը, երբ իր գիտակից, իր ազդեցիկ, իր հեղինակաւոր դասի մտածելակերպն է այդ։ Գուցէ մեզ ասողներ լինեն, թէ ինչու հասարակութիւնը չէ բողոքում այդպիսիների դէմ, ինչու է լռում. այդ խիստ իրաւացի կը լինէր, եթէ մենք նկատի չունենայինք մեր հասարակութեան մտաւոր մակարդակը, նկատի չունենայինք տիրող շրջապատը և օրէնքի բացակայութիւնը...

Մեր ասածները կարծում եմ հասկանալի պիտի լինեն մեր ազգակիցների համար. կենտրօնական պարտէզի շուրջ պտտող տաբաձայնութիւնների ու անախորժութիւնների առիթով ուզում եմ մեղադրել, եթէ խնդիրներին միայն մակերևութօրէն չը մօտենանք։

Միթէ գողը նա է միայն, որի ձեռքում բռնվում է իրը. հապա մայրը, որ ձու գողացող զաւակին ձի գողանալու արհեստը սովորեցրեց...

Ե՞րբ հասարակութիւնը պիտի աշխատի չարութեան աղբիւրի ակունքը որոնել. Ե՞րբ պիտի նա հասկանայ, որ չարութեան սերմերը իր ծոցումն են սնվում. մի կողմ պիտի շպրտել անտարբերութիւնը. յարմարվելու, հօլա գնալու, լռելու քաղաքականութեան միջոցները միթէ բաւական չեն։

Վաղը միւս օրը հոգաբարձական ընտրութիւն պիտի լինի Արամեան դպրոցի համար։ Կենտրօնական դպրոցի բացման խնդիրը և այդ դպրոցի հոգաբարձական ընտրութիւնը ևս պիտի հրապարակ գան։ Մենք ներկայումս կոչ ենք անում մեր հասարակութեանը, գէթ սխալի կէսից յետ դառնալ, գիտակցօրէն մօտենալ այդպիսի լուրջ և ծանր խնդիրներին, որպէսզի հնարաւոր լինի ներկայ իրականութիւնը յեղաշրջել, հասարակական թէ մտաւորը և թէ բարոյականը բարձրացնել, այլապէս նախատինքի սիւնին պիտի բևեռել այն մարդկանց, որոնք անտարբեր կը մնան, գործը կը վիժեցնեն և դարձեալ կը սկսեն պառաւական բամբասանքն և մրթմրթոցը։ Թող ունեցողը, հասարակութեան սրտացաւը թող հրապարակ գայ. մենաւոր անկիւնները բուերի սեփականութիւն են... Իբօ

ՄԻՄՈՍՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Համիդ խալիֆան զտաւ իր վարձատրութիւնը։ Արևելքը դահիճներուն պատուանշան ու դրամ կերցնելու վարժ է։ Մարդասպան խալիֆան զուրկ պիտի չմնար վարձատրութենէ. երիտասարդ-Թիւրքը զայն փոխադրեց ուրիշ դղեակ մը. Սալօնիկի վիլլա Ալլատինը քիչ ատենէն Ելըզըզ-Քեօշք մը կը դառնայ. գազան խալիֆան հոն ամեն հանգստութիւն կունենայ, սիրատարփիկ կոյսերուն հետ հոն բերել կուտայ իր քմահաճոյքի կենդանիներն՝ հաւ, այծ և Ս. Բեռնարդոսի շներն։ Անվարտի խալիֆան շուտով ամսական կառնէ 25,000 ֆրանկ։

Եւ կըսեն թէ երիտասարդ-Թիւրքերը անգութ են... Օրինակ կուտան թէ ինչպէս պէտք է մարդ ճանչնալ։ Նոյն երիտասարդ-Թիւրքերը տարի մը առաջ Համիդ գազանը իրենց կօմիտէի պատուոյ անդամ ալ ըրին։ Կեղծ ազատամիտը կապկօրէն ման եկաւ Պօլիս սահմանադրական երիզներով, սահմանադրական դրօշներով իր պատկերները վաճառքի նիւթ եղան։ Համիդի սահմանադրական կեղծելը միմոսի ծաղր ու քմծիծաղ է ազատամտութեան երեսին։ Հիմա ալ կը ծիծաղի նոյն գազանը իր վայելչագեղ վիլլայէն։ Մահ կը տարածէր, մահէն կը վախնար, և կապահովվայ, որ բարեգութ երիտասարդ-Թիւրքը պիտի չդպչի ն. վ. գազանութեան։

*

Կ. Պօլսոյ գահընկէց խալիֆային միմոսութիւնները կը կրկնուին ազդին Պարսկաստան՝ Թէհրանի մէջ։

Ամբողջ տարի մը արիւնով լուացուեցաւ. ու հիմա՝ ժամանակը հասաւ սահմանադրութիւնը վերահաստատելու։ Այդ միևնոյն շահն էր, որ պարլամենտի պալատը ռմբակոծեց, երեսփոխաններ խողխողել տուաւ. ոտնակոխ ըրաւ իր երկրին կեանքը, հանգստութիւնը։ Եւ հիմա կը վերահաստատէ երեսփոխանական ժողովը։

*

Ազատամտութիւնը ամեն աշխարհ ունի իր միմոսական կողմերը։ Եւրոպայի լրագրութիւնը ծաղրելով Համիդի ու Մուհամմէդ-Ալի-Միրզայի սահմանադրական կեղծաւոր յատկութիւններին՝ միևնոյն ատեն ազատամտութեան կեղծիքը կը տեսնէ Եւրոպայի մէջ։

Վեհափառ միմոսութիւնը ամեն տեղ։ Զէ՞ որ Եւրոպան ազատամտութեան անունով կը խօսի։ Բայց կը խօսի միայն. անդին Ադանան կրակի և արիւնի մէջ հիմնովին կը կործանի, ազատ Եւրոպան դիւանագիտական շահերը չվնասելու համար՝ անտարբեր կը մնայ, դրահաւորները ցոյց կուտայ, բայց ո՛չ մի վճռական հեղինակաւոր պաշտպանութիւն. և իր պաշտպան կոչուած ուժին առջև Թիւրքը կիլիկեան գետերըն ու ծովը հայ արիւնով կը ներկէ։

Եւրոպան քրիստոնեայ ազգերուն պաշտպանն է... Ի՞նչ անուն տալ այս հեգնատխուր անգթութեան եթէ ո՛չ՝

Միմոսութիւն! Ե.

ՀԵՌԱԳԻՐՆԵՐ

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳԻ ՀԵՌԱԳ. ԳՈՐԾ.

19 մայիսի

ՊԵՏԵՐԲՈՒՐԳ։ Զինուորա-բժշկական կօնֆէրէնցիան պրօֆեսոր Մէչնիկօվին արժանացրեց բժշկապետի կոչման։

Տաւրիկեան պալատի Եկատերինեան դահլիճում, Պետական Դումայի ընդհանուր ժողովի ընդմիջումի ժամանակ, Դումայի նախագահի, նրա գլխաւոր օգնականի, անդամների և դիւանատան պաշտօնեաների ներկայութեամբ կատարվեց հոգեհանգիստ Դումայի անդամ Պերգամենտի յիշատակին։

Տասնվեց օրվայ քննութիւնից յետոյ զինուորա-նահանգական դատարանը վերջացրեց զինուորական գրագիրների միութեան գործը։ 29 մեղադրեալներից 22-ը դատապարտվեցին 6—10 տարով տաժանակիր աշխատանքների, 7-ը արդարացան։

ԼԻԲԱՎԱ։ Բացվեց եօթ օրով ձիերի, եղջիւրաւոր անասունների, խոզերի և ոչխարների տօնավաճառ։

ՆՈՎՕՉԵՐԿԱՍԿ։ Դօնի շրջանում և 5 ուրիշ տեղերում բացվեցին գիւղատնտեսական դասընթացքներ։

Մի խումբ կողոպտիչներ յարձակվեցին Ռովենկա կայարանի վրա, սպանեցին կայարանի կառավարչին, վիրաւորեցին նրա կնոջը և, յափշտակելով 1000 ռուբլի, անյայտացան։

ՍՕՖԻԱ։ Բօլգարական գործակալութիւնը հաղորդում է, որ Թագաւորի ճանապարհորդութեան լուրը դէպի Իշլ, Ֆրանց-Յօվսէփի հետ, անհիմն է։

ՊԵԿԻՆԳԷՆ։ Կոմս Ցէպպելինը հեռագրում է բէյլստագին, որ օդապարիկի վերանորոգութիւնը կը տևէ 6 շաբաթ։

Խմբագիր՝ ԱԼԵՔՍԱՆԴՐ ՔԱԼԱՆԹԱՐ

Հրատարակիչներ՝ Ա. ՔԱԼԱՆԹԱՐ
Ց. ՏԷՐ-ՄԱՐԿՈՍԵԱՆ
Հ. ԱՌԱՔԵԼԵԱՆ

ՏԵՂԵԿԱՏՈՒ

ԲԺԻՇԿՆԵՐԻ ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ ՀԻՒԱՆԴԱՆՈՑ

Հիւանդների բաժանմունքով

Թիֆլիս, Ելիզավետինսկայա փ., 79, տել. 1026.

Հիւանդների ընդունելութիւն ամեն օր.

ՄԻՔ. ԱՂԱԶԱՆԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը միզասեռական, սիֆիլիսի և կաշուի հիւանդ. (երկուշ., չորեքշ., ուրբ.)։

Ի. Ն. ԵՂԻԱԶԱՐԵԱՆ—առ. ժ. 11—12-ը ջղային և ներքին հիւանդութիւններ։

Մ. Պ. ԿԻՄՕՆՏ—առ. ժ. 11—12-ը վիրաբուժական հիւանդութիւններ։

Ս. Ա. ԼԻՒՐԻ—առ. ժ. 11—12-ը քթի, բգի և ականջի հիւանդութիւններ։

Գ. Ն. ՄԱՂԱՔԵԱՆ—առ. ժ. 10—11-ը ներքին և երեխաների հիւանդութիւններ։

Մ. Ե. ՄԶԱՐԷՈՒԼՕՎ—ցեր. ժ. 1—2-ը կաշուի և սիֆիլիսի հիւանդութիւններ (երեքշ., հինգշ., շաբաթ)։

Լ. Մ. ՄՕՆԻՆ—ցեր. 1—2-ը կանանց հիւանդ. և մանկաբարձ.։

Բժշկութիւն էլեկտրականութեամբ, մասսաժով և հիպնօզով։ Միկրօսկօպիական, բակտերիօլօգիական և քիմիական հետազօտութիւններ։ Ծաղկի պատուաստումն։ Ծծմայրերի քննութիւն։ Վճարը խորհրդի համար 50 կոպէկ։ Օպերացիաները և համախորհուրդները ըստ համաձայնութեան։ Հիւանդների բաժանմունքը բաղկացած է թէ ընդհանուր և թէ առանձին սենեակներից։

(կ. ե. ու.) 236. 100—22

ՅԱՅՏԱՐԱՐՈՒԹԻՒՆՆԵՐ

Մանկաբարձուհի եւ մասսաժիստ

Հ. ՍԱՆԹՈՒՐԵԱՆ-ԴՈՒԹԵԱՆՑԸ

Ընդունում է ծննդաբերներ և բժշկում է բժշկի խորհրդով կանացի հիւանդութիւններ, մասսաժ է անում կանանց, տղամարդկանց և երեխաների կաշուի տակ թէ իր և թէ հիւանդների մօտ մատչելի գնով։ Գաւառացիներին տալիս դիւրութիւն և խորհուրդներ կանանց հիւանդութիւնների վերաբերմամբ։

Ընդունելութիւնը ամեն օր ժամը 12—1-ը, իսկ կիրակի օրերը պատուաստում է ծաղիկ։ Հասցէն՝ Петхаинскій подъемъ № 4, д. Симонянца.

(հ. կ.) 51. 50—39

Ռուսական Ջուլֆայում

շուկայի կենտրոնում

ԾԱԽՎՈՒՄ Է

զաստրօնոմիայի առաջնակարգ

ԽԱՆՈՒԹ

Ունի վստահելի սպառողներ։ Պայմանների մասին դիմել՝ Джульфа (Эрив. губ.), Степану Бадалянцу. (կ. ե. հ.) 448. 3—3

Թիֆլիսից մեկնելու պատճառով

ծախվում է

ՄԱՆՐՈՒՔԻ ԽԱՆՈՒԹ

Օլգինսկայա փող., տ. Սեմեօնօվի, № 18.

(կ. ե. հ.) 444. 3—3

Բ. Հ. Կ. ՄԻՈՒԹԵԱՆ ԳԵՂԱՐՈՒԵՍՏԱԿԱՆ ՍԵԿՑԻԱՅԻ հրատարակութեամբ լոյս տեսաւ և վաճառվում է գունաւոր, շքեղ հրատարակութեամբ

ՈԳԻ ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ

նկարը, 6240 ս. մեծութեամբ։ Գինն է 75 կոպէկ։ Գումարով գնողներին ՄԵԾ ԶԻՋՈՒՄ։ Ցանկացողները կարող են դիմել՝ Баку, К-ра Бакинскаго Армянскаго Культурнаго Союза.

(կ. հ.) 446. 3—3

ՄԻ ՃԵՄԱՐԱՆԱԻԱՐՏ

Որոնում է հայերէնի դասեր։ Գերադասելի է ռուսախօս հայ ընտանիքներում։ Տեղեկանալ՝ «ՄՇԱԿԻ» խմբագրատանը։

(հ.) 419. 3—3

„ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“ ԸՆԿԵՐՈՒԹԻՒՆ

1897 թ. — ՌԻԳԱՅՈՒՄ — 1888

ԱՆԴՐԿՈՎԿԱՍԵԱՆ ՖԱԲՐԻԿԱՅԻՆ ՊԱՀԵՍՏ ԹԻՖԼԻՍՈՒՄ

Սօլօլակսկայա փող., № 4.

Առաջարկում է մեծաքանակ եւ հատով

Կառքերի համար ռէզինէ շիներ.
Աւտոմօբիլների համար պնեվմատիկ շիներ «ԱԼՄԱԶ» (կարմիր).
Վելօսիպեդների համար պնեվմատիկ շիներ.
Աւտոմօբիլ-օմնիբուսների համար խիտ-ռէզինէ շիներ.

«ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ» ԸՆԿԵՐՈՒԹԵԱՆ արդիւնաբերած շիները երկար տարիների ընթացքում ճանաչված են իբրև առաջնակարգ և բարձր են կանգնած արտասահմանեան ամենալաւ ֆաբրիկաների շիներից, որի համար վկայում է ոչ միայն նրանց վերաբերմամբ եղած խոշոր պահանջը Ռուսաստանի սահմաններում, այլ և գլխաւորաբար մեծ քանակութեամբ արտասահման արտահանելը։

Համաշխարհային ամենալաւ

ԿՐԿՆԱԿՕՇԻԿՆԵՐԻ „ՊՐՕՎՕԴՆԻԿ“

(№ 3) 25—15